

ART+ UM

ISTORIJSKO-UMETNIČKI ČASOPIS

ISSN 2406-324X

BROJ 9
DECEMBAR 2019.

SLIKA SA NASLOVNE STRANE

Katja T. "Usnule Rusalke", akril i
pozlata na dasci, 26x36 cm

ARTUM

ISTORIJSKO-UMETNIČKI ČASOPIS, 9. BROJ
IZLAZI JEDNOM GODIŠNJE
ISSN 2406-324X

IZDAVAČ

ODELJENJE ZA ISTORIJU UMETNOSTI FILOZOFSKOG FAKULTETA U BEOGRADU

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

DR VLADANA PUTNIK PRICA

REDAKCIJA

DR MILAN POPADIĆ

DR OLGA ŠPEHAR

DR BRANKA VRANEŠEVIĆ

DR JASMINA S. ĆIRIĆ

DR ANĐELA GAVRILOVIĆ

MA VUK DAUTOVIĆ

MA TAMARA BILJMAN

DIZAJN I PRELOM

ALEKSANDAR RADOSAVLJEVIĆ

LEKTURA

ZORANA SMILJKOVIĆ I DEJAN VUKELIĆ (ENGLESKI)

E-POŠTA

ARTUM@F.BG.AC.RS

BEOGRAD, DECEMBAR 2019.

SADRŽAJ

Forum Julija Cezara u Rimu u funkciji kulta ličnosti
Marko Marušić

6

Zapadna kapija Beograda – vizura umetnika
Tijana Duka

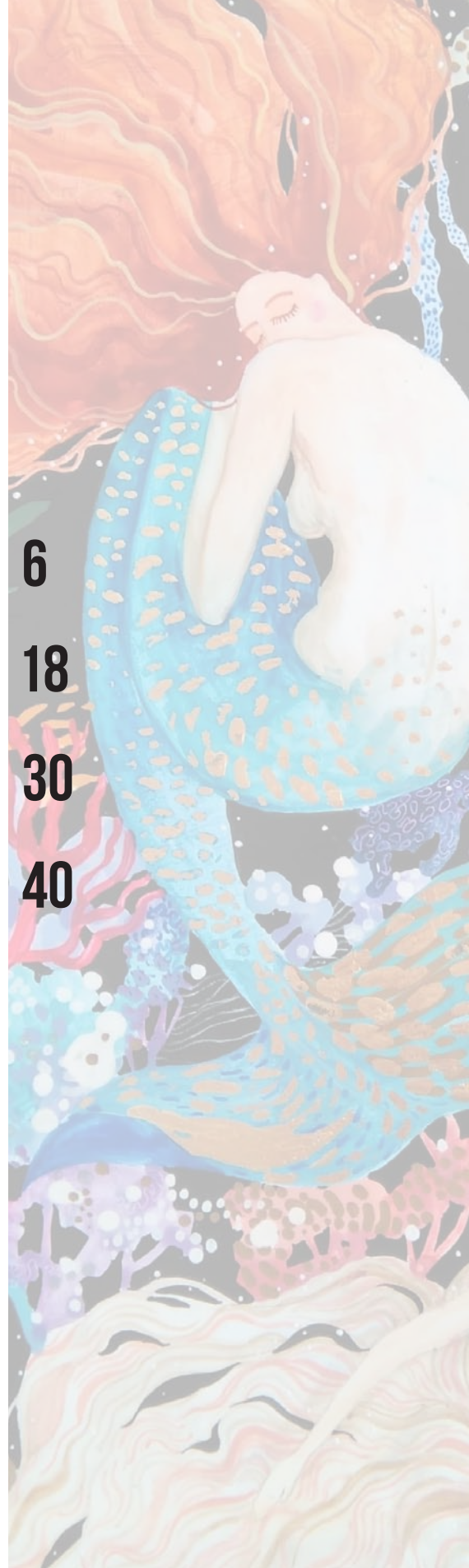
18

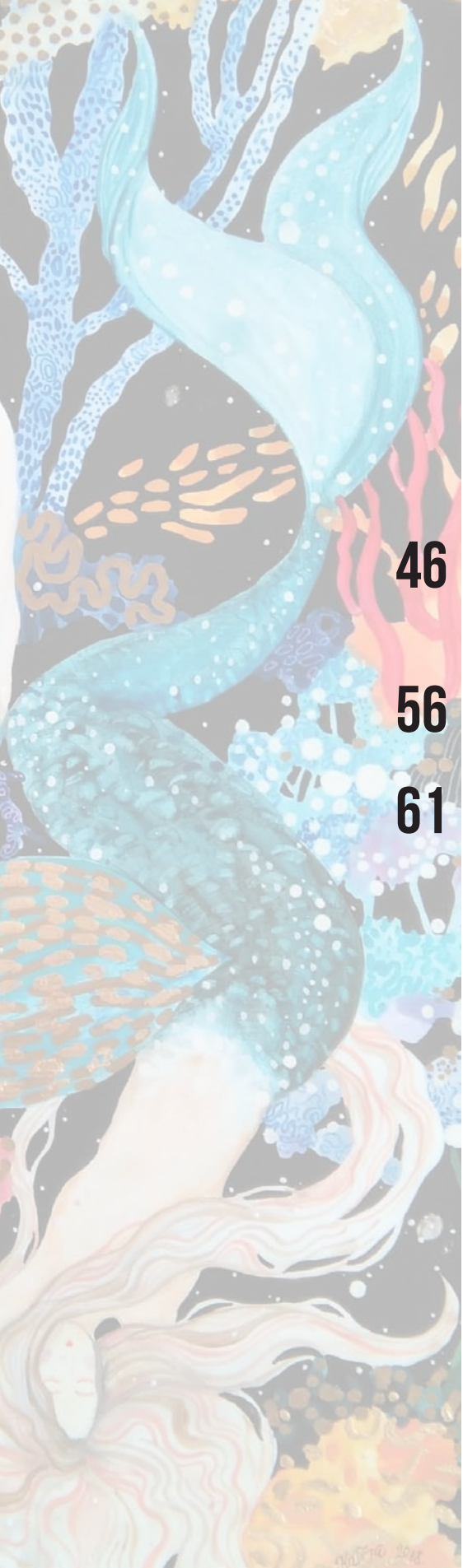
Intervju sa Katjom T.
Jovana Nikolić

30

Aktivnosti KSIU 2018. i 2019. godine
Natalija Stokanović

40

46

Prikaz izložbe Stvaranje modernog Beograda
od 1815. do 1964. godine

Dunja Andrić

56

Spisak diplomiranih studenata svih nivoa
od januara do decembra 2019.

61

Uputstvo za pripremu radova

FORUM JULIJA CEZARA U RIMU U FUNKCIJI KULTA LIČNOSTI

MARKO MARUŠIĆ

student master studija
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za istoriju umetnosti

Tema ovog rada tiče se arhitektonske transformacije grada Rima i prihvatanje helenističkih tekovina u arhitekturi u vreme diktature Julija Cezara, a na primeru izgradnje Cezarovog foruma. Proširenje foruma, kao najznačajnijeg društvenog, političkog i kulturnog centra grada Rima, predstavlja značajan korak u njegovoj graditeljskoj transformaciji. Arhitektonski, Cezarov forum je prostor ograđen tremovima sa korinstskim stubovima, Cezarovom konjaničkom statuom i hramom Venere Pramajke, koja se tradicionalno vezuje za rod Julijevske dinastije. Julijev forum je ujedno predstavljao odraz Cezarovog političkog uspona i gotovo kultnog statusa stečenog u toku i nakon građanskog rata. Po njegovom uzoru, potonji rimski carevi gradili su forume zasnovane na sličnoj aritektonskoj i ideološkoj koncepciji.

Ključne reči : Arhitektura, Julije Cezar, Rimski forum, forum Julija Cezara, helenizam, kult vladara

Tokom perioda pozne Rimske republike dolazi do dramatičnih promena u strukturi rimske politike. Rimska osvajanja helenističkih država otvaraju put ka prisvajanju njihovih kultura. Kult vladara, svojstven helenističkim kraljevima, polako se uspostavlja kod rimskih osvajača. To je bilo vreme moćnih i ambicioznih pojedinaca od kojih je najznačajnija ličnost Gaja Julija Cezara, koja je osobena u rimskoj antičkoj istoriji. Njegovom pojavom na političkoj sceni menja se ideološka struktura rimske republike i utire se put ka stvaranju carstva.

Kao član stranke populara, Julije Cezar je postepeno gradio političku karijeru. Svoje poreklo vezivao je za Julia, sina Eneje, mitskog predvodika trojanskih izbeglica na Apeninsko poluostvrvo.¹ U vreme Suline diktature bio je rimski sveštenik i nosio je Jupiterov *Flamen*, a 62. g. p.n.e. postao je vrhovni sveštenik Rima, *Pontifex Maximus*. Služio je kao pretor u Španiji, gde se 60. g. p.n.e. istakao u pohodu protiv Luzitanaca i drugih pobunjenih plemena. Po povratku u Rim, Senat mu je dodelio trijumf. Sledeće godine u

¹ Срејовић, Цермановић-Кузмановић 1987: 56 – 57.

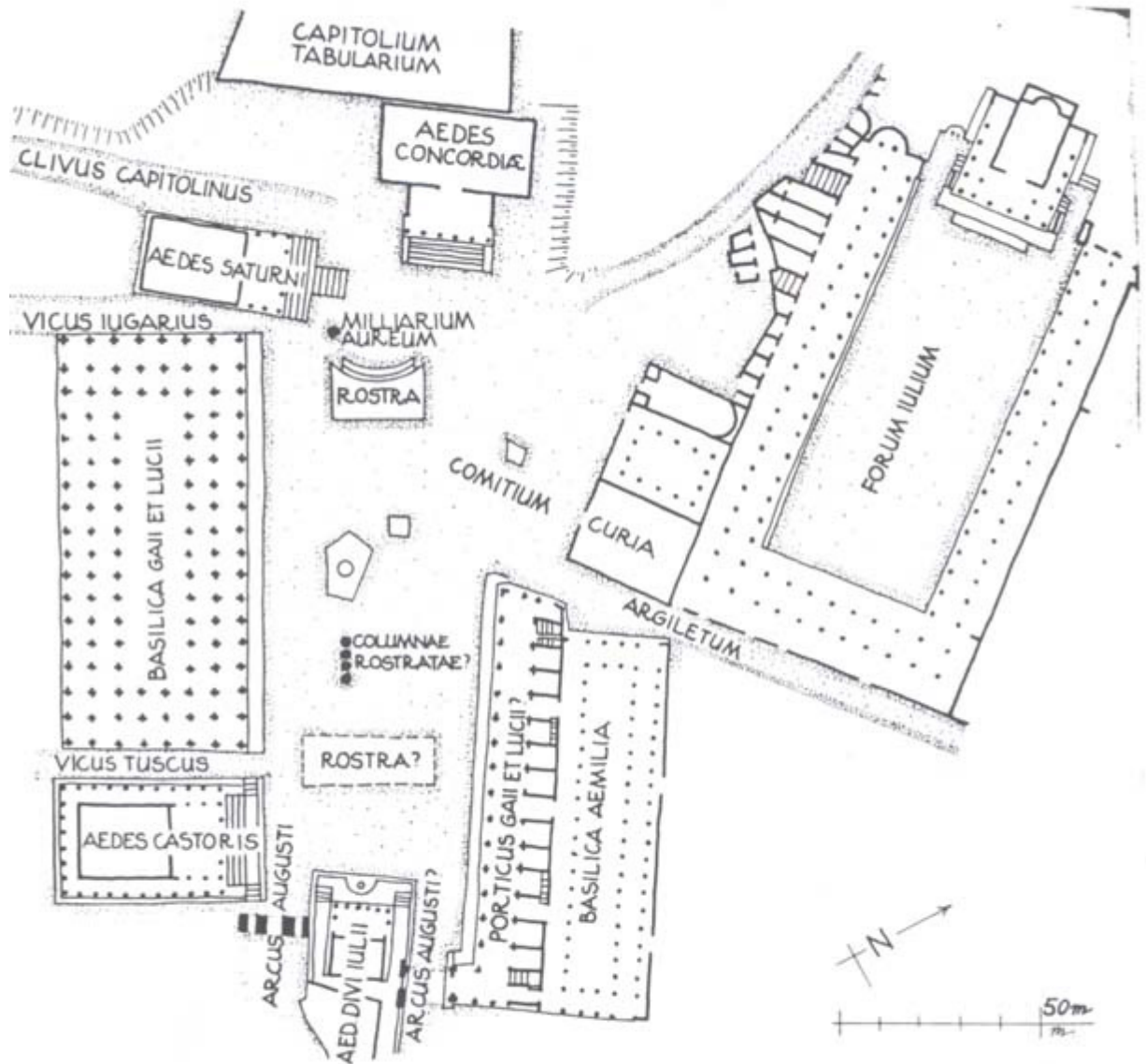
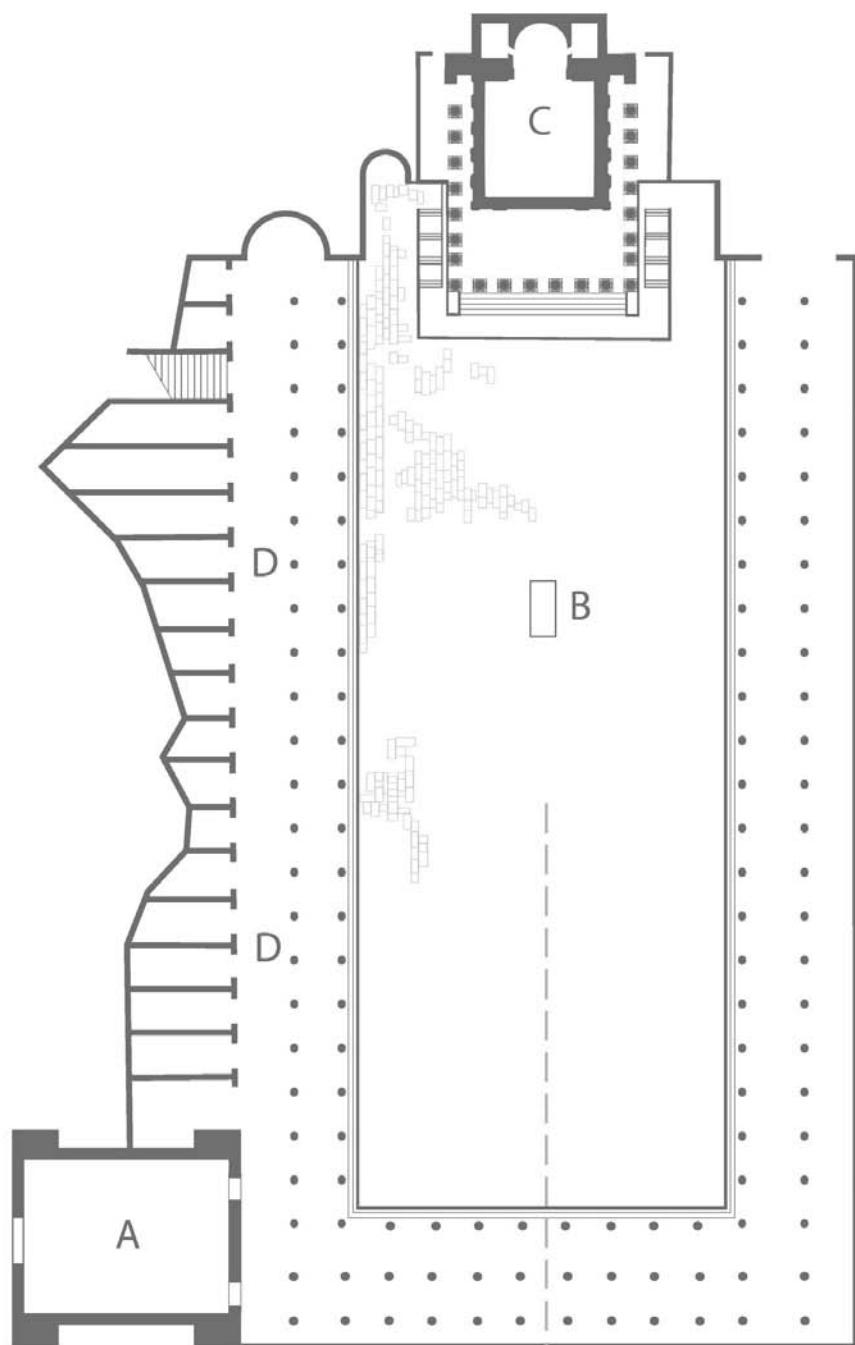

Fig. 61. Forum Romanum, ca. 10 B.C. Schematic drawing.

Slika 1 - Julijev
forum u okviru
republikanskog
foruma, preuzeto sa :
courses.washington.
edu/

- A Curia
- B Statue base
- C Temple of Venus Genetrix
- D Offices / shops

Slika 2 - Plan
Julijevog foruma,
preuzeto sa:
[https://static.
cambridge.org](https://static.cambridge.org)

Rimu izabran je za konzula. Neposredno pre izbora Cezar osniva tajni savez sa ciljem učvršćivanja vlasti, i to sa Gnejom Pompejom, koji je tada bio najčuveniji rimski vojskovođa, i Markom Licinijem Krasom, koji je bio najbogatiji rimski građanin. Ovaj savez u istoriografiji je označen kao Prvi trijumvirat.² Savez je učvršćen i rodibinskim vezama: Cezarova ćerka Julija udala se za Pompeja.

Nakon dolaska na mesto konzula Cezar je sproveo agrarni zakon *Lex Iulia agraria*.³ Iste godine su mu na pet godina poverene uprave nad provincijama Ilirik, Cisalpijska Galija, a dodeljene su mu i tri legije. Pompejevim predlogom, poverena mu je uprava nad Narbonskom Galijom i dobio je još jednu legiju. Uspeo je da prikupi još dve legije i sa ukupno šest legija otpočeo je osvajajuće pohode na Galiju. Ratovi su u prvoj fazi trajali od 58. do 57. g. p.n.e. Nakon produženja komande nad Galijom 56. g. p.n.e, a posle sastanka u Luki i produženja trijumvirata Cezar je nastavio pohode protiv galskih plemena, prešao je Rajnu i otpočeo osvajanje Britanije. Ubrzo je u Galiji došlo do velike pobune plemena na čelu sa Vercingetoriksom. Gušenje ove pobune bilo je izazovno usled dobro organizovanog plemenskog saveza. Konačan poraz Vercingetoriksa odigrao se nakon bitke kod Alezije 52. g. p.n.e. Vercingetoriks se

predao Cezaru i kao poraženi neprijatelj vođen je u trijumfu i pogubljen 46. g. p.n.e. Svoje osvojačke pohode i opise germanskih i galskih plemena Cezar je izneo u svojim memoarima poznatim pod nazivom „Galski rat“.

U međuvremenu, niz događaja doveo je do okončanja trijumvirata. Pompejeva žena i Cezarova ćerka Julija preminula je nakon porođaja, a Kras je poginuo u neuspešnom pohodu protiv Parčana u bici kod Kare 53. g. p.n.e. Nakon osvajanja Galije Cezarov konzulat je istekao. Odbijen mu je ponovni izbor i bilo mu je naređeno da raspusti legije, što je on odbio, vrativši jedino legiju koju mu je Pompej ustupio za rat. Zbog odbijanja da preda legije Cezar je proglašen za državnog neprijatelja od strane Senata na čelu sa Pompejem. Desetog januara 49. g. p.n.e Cezar je sa svojom vojskom iz Cisalpijske Galije prešao reku Rubikon. Ovaj događaj označio je početak građanskog rata.⁴ Tok rata je bio veoma povoljan po Cezara. Neposredno nakon prelaska Rubikona Cezarovi neprijatelji predvođeni Pompejem napustili su Rim, a sam Cezar zauzeo je Italiju i krenuo u pohod protiv Pompejevih trupa u Hispaniju. Za to vreme proglašen je za diktatora, a svoje pohode protiv Pompejevih trupa nastavio je u Africi i na istoku. Konačan poraz Pompej je doživeo u bici kod Farsale 48. g. p.n.e., kada se uputio u Egipat gde je ubrzo po-

2 Мирковић 2002: 244.

3 Исто: 245.

4 Исто: 277.

gubljen. Saznavši da se Pompej povukao u Egipat, Cezar je brodovima iz Rodosa krenuo ka Aleksandriji. Kada se iskrcao, saznao je da je Pompej ubijen, a u znak pokornosti doneta mu je Pompejeva glava. Cezar je bio zgrožen ovim postupkom i naredio je da se ubice kazne, a Pompej dostojno sahrani. Od Ptolomeja XIII (51-47. p.n.e.), tadašnjeg egipatskog faraona, tražio je da isplati dug Rimu.⁵ To je ujedno i vreme kada je u Egiptu vođen građanski rat između Ptolomeja XIII i njegove žene - sestre Kleopatre VII (51-30. p.n.e.). Cezar se umešao u pomenuti sukob i, želevši da kazni Ptolomeja zbog pomaganja njegovim neprijateljima u građanskom ratu, pomogao je Kleopatri da dođe na vlast. Tokom opsade Aleksandrije Cezar je imao brojne teškoće, a branila ga je samo jedna legija. Pomoć je stigla od Mitridata iz Pergama i Idumejca Antipatera, što je Cezaru omogućilo pobedu.⁶ Nakon uspešne opsade Aleksandrije usledila je bitka na reci Nil, u kojoj je Ptolomej XIII ubijen. Na vlast u Egiptu došla je Kleopatra, koja je vladala uporedo sa svojim bratom Ptolomejem XIV (47-44 p.n.e.). Za vreme njihove vladavine, a upravo zahvaljujući Cezarovoj intervenciji Egipat je postao saveznik Rima.

Cezar je pored političkog imao i intimni odnos sa Kleopatrom, sa kojom je 47 g.

p.n.e. dobio sina Cezariona.⁷ Njegov uspeh slavljen je i u Rimu: obnovljena mu je diktatura, a nastavio je i borbu protiv Pompejevih snaga i njihovih saveznika. U Aziji, u bici kod Zele, porazio je pontskog kralja Farnaka 47 g. p.n.e., a sa preostalim Pompejevim snagama se borio u Africi i Hispaniji, gde ih je konačno pobedio u bici kod Munde 45. g. p.n.e. Ova bitka označava kraj građanskog rata.

Već 46. g. p.n.e. održane su u Cezarovu čast velike trijumfalne procesije, koje su proslavljale sve njegove vojne uspehe još od Galskih ratova, a 44. g. p.n.e. proglašen je za doživotnog diktatora, *Dictator Perpetuo*.⁸ Ubrzo je Cezar počeo da sprovodi brojne društvene reforme, materijalno je obezbeđivao vojne veterane, uvodio je zakone protiv luksuza, regulisao je sudstvo, promenio je kalendar i otpočeo sa intenzivnom graditeljskom delatnošću. Izašavši konačno kao pobednik, Cezar nije progonio svoje neprijatelje i imao je veliku podršku među narodom. Senat mu je dodeljivao privilegije i ovlašćenja, te započeo proces njegovog oboženja, što je bio presedan u rimskoj istoriji. Zbog privilegija koje je dobio u svom političkom usponu, grupa zaverenika na čelu sa Markom Junijem Brutom izvršila je atentat na Cezara na dan Martovskih idja, 15. marta 44. g. p.n.e. u Pompejevom

5 Исто: 277–284.

6 Исто: 284–285.

7 Crook, Lintott, Rawson 2008: 339.

8 Исто: 456, 798.

Slika 3 - Izgled ostataka Julijeveg foruma, preuzeto sa <https://www.pinterest.com/pin/140807925825096090/?lp=true>:

pozorištu.⁹ Za Bruta se verovalo da je poreklom od Lucija Junija Bruta, osnivača Rimske republike i jednog od njenih prvih konzula.¹⁰ Sam Brutov čin stoga je u javnosti shvaćen kao pokušaj restauracije rimske republike. Zaverenici su smatrali da Cezar krši njena načela, kao i da mu je cilj da vrati vlast kraljeva, a sebe su doživljavali kao obnovitelje republikanskih principa.¹¹ Međutim, Cezarovo ubistvo nije imalo efekat koji su priželjkivali. Reforme i uspesi na bojnopolju učinili su Cezara veoma popularnim među rimskim građanstvom. Ubrzo je usledio novi građanski rat i formiranje novog trijumvirata. Nakon Galskih ratova koji su mu

doneli bogastvo, Julije Cezar planirao je velika graditeljska dela. Grad Rim je u njegovo vreme imao rustičan izgled, a mermer kao materijal nije mnogo korišćen. Njegovim nastojanjima započeo je proces arhitektonske transformacije Rima po uzoru na helenističke gradove. Cezarovi planovi podrazumevali su širenje foruma kao najznačajnijeg političkog, društvenog i trgovačkog centra grada Rima, kao i izgradnju novih javnih građevina.¹² Cezarovi arhitektonski planovi u sklopu proširenja foruma podrazumevali su i izgradnju novog foruma, nove bazilike i kurije, ali ove građevine nisu završene za njegovog života. Pored proširenja foruma, Cezar je planirao da

⁹ Мирковић 2002: 300.

¹⁰ Исто: 299.

¹¹ Crook, Lintott, Rawson 2008: 488.

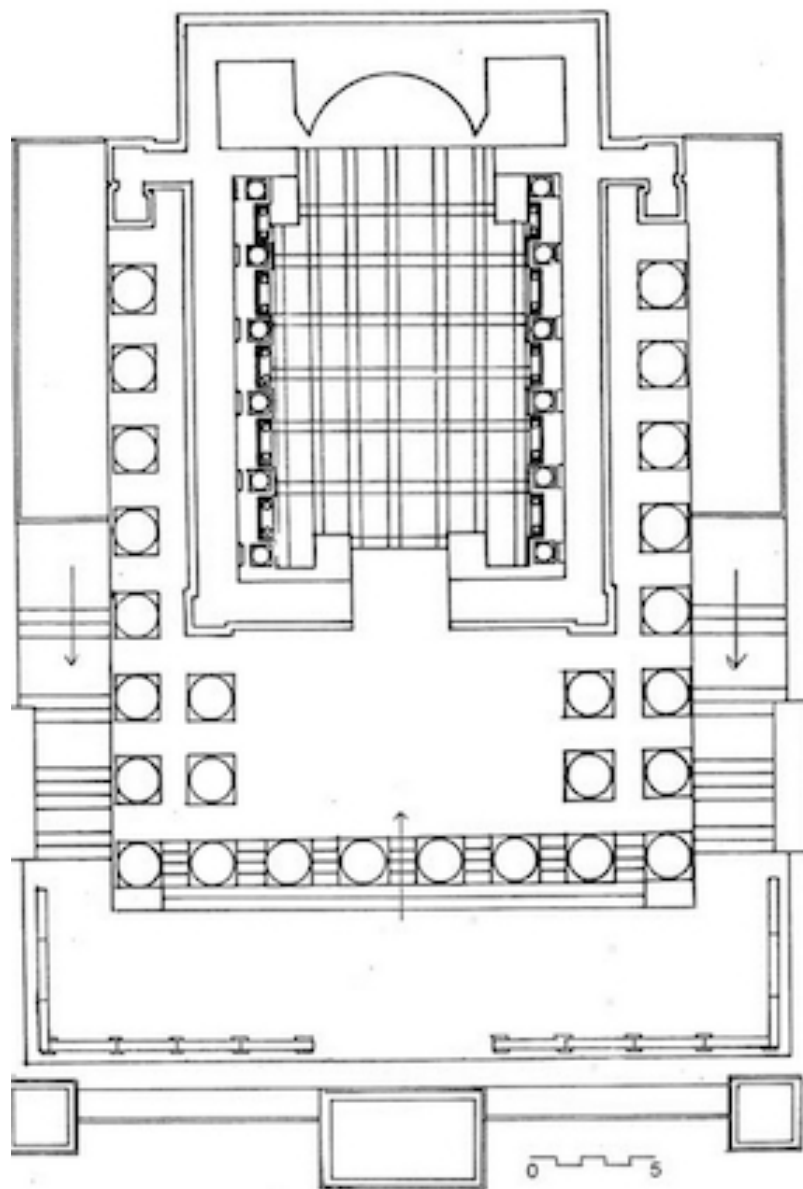
¹² Crook, Lintott, Rawson 2008: 453.

izgradi i hram posvećen Marsu na Marsovom polju, koji bi po dimenzijama bio najveći na svetu; biblioteku za čije uređenje je bio zadužen Varon; pozorište koje bi nadmašilo Pompejevo i prostori-ju za glasanje na Marsovom polju, *Saep-ta Julia*. Njegov cilj bio je tranformacija grada Rima u dominantni kulturni centar

u državi.¹³ Cilj proširenja foruma bio je, dakle, prvenstveno praktične prirode, jer bi novi forum omogućio veći prostor za političku i društvenu delatnost unutar grada Rima, posebno za sudstvo.¹⁴

13 Ulrich 1993: 49-80; Westall 1996: 87; Crook, Lintott, Rawson 2008: 453.

14 Stamper 2005: 92.

Slika 4 - Plan hrama
Venere Pramajke,
preuzeto sa:
<http://www.khanacademy.org/>

Sula je u vreme svoje diktature obnovio Kuriju Hostiliju, mesto za sastanke rimskog senata, i reorganizovao forum,¹⁵ ali je povećanje broja stanovnika antičkog Rima zahtevalo veći prostor za javne delatnosti. Julijev novosagrađeni forum se nalazio na uzanom prostoru, severo-istočno od republikanskog foruma, na njegovom privatnom imanju (slika 1). Cezar je zemlju, na kojoj se kasnije našao forum, kupio još za vreme Galskih ratova. Na tom mestu su bile privatne kuće, koje su srušene u vreme Cezarovih graditeljskih poduhvata. Sama izgradnja započela je oko 52. g. p.n.e.¹⁶ Budući da je i pomenuta Kurija Hostilija izgorela u jednom požaru, Cezar je odlučio da podigne novu kuriju naspram svog novog foruma. Oko izgradnje nove kurije bilo je nesuglasica i senat je tek 44. g. p.n.e. dozvolio njenu izgradnju. Prvobitni plan foruma i sam je pretrpeo izmene. Promena u planu odigrala se nakon bitke kod Farsale, kada je Cezar naredio da se u okviru foruma izgradi hram Veneri Pramajci, u znak zahvalnosti za pobedu odnetu u bici. Ujedno posveta hrama bila je u skladu sa idejom o veličanju Julijevskog roda peteklog od Venere. Konačno, hram je sagrađen u dnu foruma, a ispred njega je postavljena Cezarova konjanička statua.¹⁷ Za izradnju ovog kompleksa bio je angažovan grčki arhitekta.¹⁸

15 Ulrich 1993: 49-80.

16 Ulrich 1993: 49-80.

17 Westall 1996: 88; Stamper 2005.

18 Ulrich 1993: 49-80.

Cezarov forum se nalazio između Kapitolina i Kvirinala. U pitanju je otvoren četvrtast prostor formiran ispred hrama Venere Pramajke, dužine od 103 m i širine od 30 m (slika 2).¹⁹ Forum je bio uokviren sa po dva reda kolonada sa korintskim stubovima od granita i mermera, koji su stajali na uzdignutoj platformi (slika 3). Sa južne strane nalazile su se prostorije za javnu namenu. Spoljašnji zidovi od tufa blokova zatvarali su forum sa tri strane, a služili su kao potpora kolonadama i pružali zaštitu od požara. Uzak i dugačak prostor foruma omogućavao je dominantan pogled na hram i kolonade, što će postati standard za rimsku arhitekturu foruma. O tome, na primer, svedoče forum u Pestumu, završen za vreme Julija Cezara, koji je takođe imao prostor uokviren kolonadama, kao i forum u Pompeji.²⁰ Sa istočne strane Cezarovog foruma dominirao je pomenuti hram na uzdignutom podijumu, izgrađen od tufa blokova i mermera. Bio je širok 23, a visok 33 metra (slika 4). Hram je bio u korintskom stilu, imao je osam stubova sa prednje strane i osam stubova sa bočnih strana, a interkolumnije su bile uzane. U samom hramu nalazilo se po pet prislonjenih stubova postavljenih na dva nivoa na zidovima cele i u niši, u koju je bila smeštena kulna statua Venere. U vreme Domicijana dve manje prostorije dodate su sa obe strane niše, uokvirene masivnim zidom, a izmenjena je i sama niša u kojoj

19 Stamper 2005: 96.

20 Исто: 98-99.

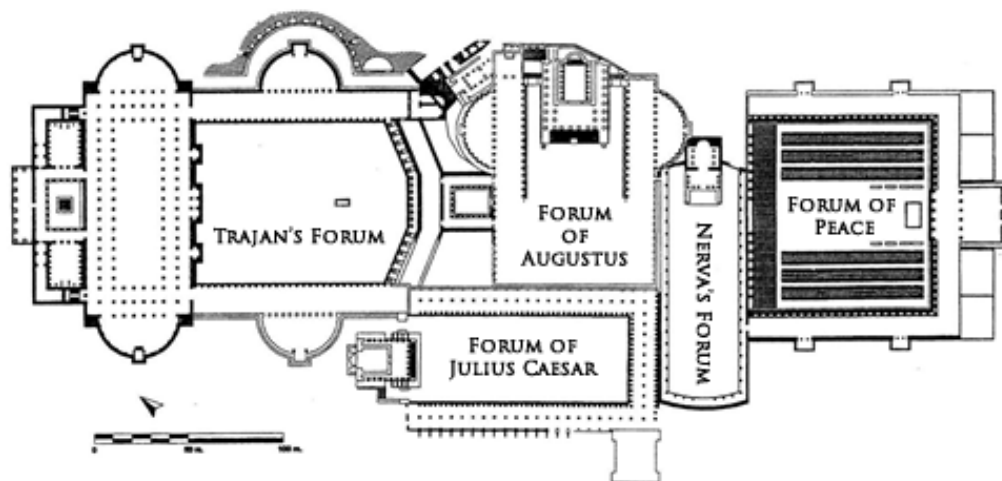
Slika 5 - Izgled entablature hrama Venere Pramajke, preuzeto sa: <https://it.wikipedia.org/>

je statua stajala. Hram je izgrađen od ras-košnih materijala: stubovi, entablatura i cela rađeni su od kararskog mermera. Bio je bogato ukrašen motivima vezanim za Veneru. Tako su se na frizu entablature nalazili motivi akantusa, venaca, delfina, školjki, trozubaca koji ukazuju na boginju Veneru i na more (slika 5).²¹ U vreme Oktavijana ispred hrama je dodat podijum za govorništvo, a sam hram je pretrpeo velike izmene u vreme obnove pod Trajanom.

U hramu se nalazila velika skulptura Venere od skulptora Arkesilaja, a na bočnim stranama smeštene su skulpture Julija Cezara i Kleopatre, načinjene od bronzе.²² Ne samo da je u to vreme Cezar imao intiman odnos sa Kleopatrom, kojoj je pomogao da postane kraljica Egipta, a sam Egipat je bio klijent Rima, već je upravo iz tog pohoda doneo i bogastvo koje mu je omogućilo da sprovede svoja graditeljska nastojanja. Ovo je bio veliki presedan u rimskoj kulturi i velika čast

²¹ Исто: 93–95.

²² Westall 1996: 92; Stamper 2005: 100.

Slika 6 - Carski forumi u Rimu, preuzeto sa: <http://www.creatinghistory.com>

za Kleopatru, budući da se njena statua nalazila u tako važnom hramu. Statua Kleopatre aludirala je na njen božanski status, a ona sama je bila indetifikovana sa Izidom. Sa ovim skulpturama transformisan je ikonografski program rimskog hrama: Cezar je uveo helenistički i egipatski običaj identifikovanja vladara i kraljeva sa božanstvom. Na Istoku se ovakva forma vladarskih portreta dugo koristila u svrhu veličanja helenističkih vladara. U Rimu je pak portretisanje javnih ličnosti bilo u skladu sa njihovim statusom: Bili su odeveni u togu i nisu bili podvrgnuti idealizaciji, jer se težilo ka realizmu. Idealizovano predstavljanje figura do pojave Cezara bilo je ograničeno samo na bogove.²³

Cezarov forum dugo je građen. Sa njim je započeo i dugotrajan proces arhitektonskog preobražaja grada Rima. Završen je konačno tek u vreme Cezarovog nasled-

nika Oktavijana Avgusta oko 29. g. p.n.e. Svi elementi upotrebljeni na ovom forumu, graditeljski kao i skulptoralni, služili su jednom cilju - veličanju Julija Cezara i njegove julijevske loze kroz veličanje Venere Pramacke, Enejine majke i babe njegovog sina Julia, od koga se verovalo da loza Julijevaca potiče. Ujedno, ovo je bio prvi forum koji je podigla jedna ličnost i kao takav postao je uzor za Avgustov, Vespazijanov, Nervin i Trajanov forum (slika 6). Svi pomenuti potonji forumi građeni su po idejnim osnovama Julijevog foruma sa dominantnim uticajem helenističke arhitekture: sa kolonadama, hramom u dnu foruma, te ikonografijom koja slavi vladara ktitora. Forum je pretrpeo više rekonstrukcija u vreme Domicijana, Trajana i Dioklecijana, ali je uprkos tome zadržao svoj prvobitni značaj za grad Rim i za čitavo Rimsko carstvo.

23 Stamper 2005: 102.

LITERATURA

Srejović, Kuzmanović 1987: *Rečnik grčke i rimske mitologije*, Beograd

Crook, Lintott, Rawson 2008: *THE CAMBRIDGE ANCIENT HISTORY SECOND EDITION VOLUME IX The Last Age of the Roman Republic, 146-43 B.C.* Cambridge University Press.

Stamper 2005: *The Architecture of Roman Temples from the Republic to the Middle Empire*, Cambridge.

Mirković 2002: *Rimska država pod kraljevima i u doba republike (753 – 27. pre Hr.). Istorija i institucije*, Beograd.

Ulrich (1993): *Julius Caesar and the Creation of the Forum Iulium*, American Journal of Archaeology, Vol. 97, No. 1 (Jan 1993.), 49-80.

Westal (1996): *The Forum Iulium as Representation of Imperator Caesar*, Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Roemische Abitelung

JULIUS CAESAR'S FORUM IN ROME IN THE FUNCTION OF THE PERSONALITY CULT

The topic of this paper is the architectural transformation of the city of Rome and the appropriation of the Hellenistic heritage into Roman architecture during the dictatorship of Julius Caesar, on the example of the construction of Caesar's Forum. An expansion of the Forum, the most important social, political and cultural centre of Rome posed a significant step in its transformation. Architecturally, Caesar's Forum is a space enclosed by porches with Corinthian columns, Caesar's equestrian statue, and the Temple of Venus Genetrix, which had been traditionally associated with members of the Julian Dynasty. The Julian Forum (Forum Iulium) likewise represented a reflection of Caesar's rise to power and almost cult status achieved during and after the Civil War. Following his example, the later Roman emperors built forums based on a similar architectural and ideological conception.

markomarusic200@gmail.com

ZAPADNA KAPIJA BEOGRADA - VIZURA UMETNIKA

TIJANA DUKA

istoričarka umetnosti

Rad se bavi pitanjem Zapadne kapije Beograda kroz kontekst različitih umetničkih vizura, razmatranjem načina na koji zdanje autentičnim graditeljskim vokabularom i prepoznatljivom siluetom postaje jedna vrsta umetničke inspiracije, podstičući imaginaciju brojnih stvaralaca. Polazeći od vizure autora, arhitekta Mihajla Mitrovića, koja je iznedrila kreaciju i osoben vizuelni pečat Kapije, fokus razmatranja usmeren je na sagledavanje raznolikih individualnih umetničkih doživljaja građevine, praćenim kroz različite medijume.

Ključne reči : Zapadna kapija Beograda, arhitektura, inspiracija, umetnički doživljaj

Ikonična silueta Zapadne kapije Beograda i upečatljiva vizuelna impresija ovog nesvakidašnjeg ostvarenja, uz primarni kontekst vezan za probleme same arhitekture, otvara i jednu zanimljivu perspektivu razmatranja koja vodi njegovom sagledavanju iz nešto drugačijeg ugla - očima umetnika. Autentična graditeljska kreacija gotovo da provocira reakciju, nesumnjivo izazivajući upečatljivo likovno iskustvo i individualni doživljaj. U tom smislu, od svoje izgradnje pa do danas, Kapija se na različite načine transponovala umetničkom imaginacijom brojnih autora u nove kontekste pojavnosti i značenja, u raznolikim subjektivnim viđenjima ostvarenim različitim umetničkim medijumima.

VIZIJA AUTORA

Šta je to u arhitekturi Zapadne kapije što pokreće umetničku imaginaciju? Svaka-

ko njena jedinstvenost, autentičnost, neponovljivost. Neobična silueta ostvarena u atipičnoj sintezi arhitektonskih volumena i njihovom specifičnom formalnom vokabularu. Nesvakidašnji strukturalni i formalni sklop Zapadne kapije morao je, stoga, proisteći iz ruke nesvakidašnjeg autora i individualne umetničke potrage, a koja je sopstvenu inspiraciju crpela na različitim izvorštima.

Zapadna kapija, ostvarenje nesumnjivih arhitektonskih kvaliteta, jedinstven poduhvat u okvirima domaćeg graditeljstva i svakako jedan od neizostavnih činilaca u konstituisanju autentičnog vizuelnog identiteta Beograda, nosi sa sobom dugu i složenu, ali svakako jedinstvenu istoriju svog nastanka. Zdanje je, prema zamisli arhitekta Mihajla Mitrovića (1922 - 2018) projektovano i izvedeno u perio-

Slika 1 - Zapadna
kapija Beograda (
Preuzeto sa: [http://
hiddenarchitecture.
net/obscured-by-
clouds-building-
genex-tower/](http://hiddenarchitecture.net/obscured-by-clouds-building-genex-tower/))

Slika 2 - Slobodan
Vlajić, Zapadna
kapija ili ljubavni par,
1982, ulje na platnu,
(Поповић 1982: 19)

du između 1970. i 1980. godine, kao istaknuto arhitektonsko obeležje jednog od gradskih ulaza.¹ Problem urbanističkog promišljanja datog prostora, kao svojevrsne kapije grada, nametnuo se početkom šezdesetih godina. Iz smele zamisli i duge, ali istrajne borbe autora da dosledno sprovede svoje graditeljske aspiracije², proizašla je prepoznatljiva silueta Zapadne kapije, dvojnih kula centra Geneks (sl. 1).

Kompleksan i atipičan strukturalno-formalni sklop zdanja, oblikovan izrazitim autorskim jezikom graditelja, ostvaren je u monumentalnim razmerama. Dve kule, stambena i poslovna, povezane pri vrhu sponom u vidu mosta, nadvišenim motivom rotonde u kojoj je smešten restoran, neobičnom spregom volumena, u blago asimetričnoj postavci, grade masivni arhitektonski korpus, čiji se obrisi čvrsto utiskuju u vizuru čitavog grada. Atipičnim strukturalnim aranžmanom, u sadejstvu sa heterogenim stilskim vokabularom, koji je u nesvakidašnjoj sintezi uspeo da pomiri (naizgled) sukobljene zahteve, kreiran je autentični vizuelni utisak Zapadne kapije - između savremenih težnji i potreba, vrednosti tradicije, modernih i postmodernih graditeljskih usmerenja, opštih tokova i individualnih traganja. Mitrović je jedan, u osnovi korbizjeovski vokabular visoke moderne arhitekture Kapije, prožeo koncepcijama strukturalizma i estetikom sirovog

betona internacionalnog brutalizma, utiskujući zdanju određen tehnicistički pečat. Umetanjem pojedinih istorističko-romantičnih akcenata³ ublažio je hladni utisak grube teksture sirovog betona. Lučni motivi korbizjeovskih pilotisa prizemlja i izvišenih bridova u gornjim zonama kula, poprimili su određene secesijske evokacije.⁴ Svojevrsni dekorativni repertoar definisan je rešetkastim betonskim strukturama na bočnim fasadama jedne od kula, koji uz prozorske otvore polukružnih stepenišnih profila oblikovanih u vidu ključaonice doprinosi specifičnim formalnim kvalitetima Kapije. Završnim vertikalnim akcentima, motivom mosta i rotonde, autor je uveo izrazitu romantičnu notu kreirajući dramatičan utisak arhitektonske kompozicije, koji budi različite asocijacije (kule, zamka, kontrolnog tornja, pečurke, prstena, vasienskog broda, svetionika).⁵

Autentičnost ovakvog graditeljskog jezika nesumnjivo treba tražiti u specifičnoj graditeljskoj ličnosti autora i njegovom izrazitom individualnom pristupu, koji se vođen duhom jednog *romantičara* odlučno suprostavljao svakoj vrsti umetničkog dogmatizma.⁶ Na taj način, snažan autorski izraz daje kvalitet celokupnom vizuelnom utisku građevine. Ipak, autentičnost

1 v. Kadjević 1999: 70

2 up. Kadjević 1999: 70, 180; Mitrović 2012: 128, Marković (2011): 196–197

3 up. Kadjević 1999: 72; Mitrović 2012: 128; Alfrević, Simonović Alfrević (2017): 11

4 Kadjević 1999: 72

5 Kadjević 1999: 72, 85

6 up. Ignjatović 697–698; Putnik (2017): 360–363; Manević 1990: 13–15, Marković (2011): 197

Slika 3 -
Fotografija Mihajla
Mitrovića i Lazara
Vujaklije (Kadijević
1999: 175)

Mitrovićeve Kapije prevazilazi strukturalno-formalne karakteristike. Kroz njenu arhitekturu autor govori na dubljem, semantičkom nivou. U jednoj originalnoj sintezi kapije-kuće, Mitrović je konstituisao snažan simbol, čiji se vizuelni i značenjski karakter definišu u sprezi arhitekture sa tlem iz koga izrasta. Sa čvrsto ugrađenom vrednošću duha mesta, Kapija, kao ulazni motiv grada, sublimira specifični karakter Beograda određen susretom Istoka i Zapada, koji je svoj identi-

tet kroz čitavu istoriju gradio u međusobnom prožimanju tih različitih sfera uticaja, a kojima duguje i specifična likovna sinteza njene arhitekture, konstituisana u težnji da pomiri potrebu za istorijskim kontinuitetom, sa jedne, i savremenim zahtevima, sa druge strane.⁷

U složenoj sprezi njenih formalnih kvaliteta, definisanih različitim oblikovnim postupcima, koji u celini proizvode skul-

⁷ up. Kadijević 1999: 86–87

Slika 4 - Milena
Putnik, Isidorin
pogled, 2006, ulje
na platnu (Kolekcija
savremene umetnosti
kompanije Telenor)

ptoralni⁸ efekat, sa bogatom semantičkom sadržinom, Mitrovićeva vizija Kapije konstituiše se u višeslojnom spletu vrednosti i značenja. Njen potencijal da snagom svog osobenog likovnog kvaliteta podstakne stvaralačku maštu, koja daje neposredan lični, uvek jedinstven umetnički odgovor, upravo potvrđuje tu slojevitost.

KAPIJA KAO MODEL

Kao inspiracija, motiv i tema, subjektivna umetnička vizija, Zapadna kapija, čini se, iznova pronalazi svoje mesto u stvaralačkoj fantaziji. Od svoje izgradnje pa do danas, fascinacija njenom prepoznatljivom siluatom prošla je kroz različite vizure stvaralačke interpretacije.

⁸ ур. Бркић 1992: 226–227

Nekoliko zanimljivih umetničkih doživljaja ostvareno je slikom. Kompozicije Todor Stevanovića *Zapadna kapija* (1977)⁹ i *Beogradske letalice* (1979)¹⁰ pružili su savremeni pogled na novu vizuru grada sa impozantnim Mitrovićevim kulama. Slikarka Dobrinka Krstić Beljić predstavom *Kapija Beograda* (1980)¹¹, snažnih, ekspresivnih kontura, utisnula je nesumnjiv subjektivni pečat, dok je Slobodan Vlajić u silueti dvojnih kula *prepoznao* ljubavni par (*Zapadna kapija ili ljubavni par*, 1982) (sl. 2).¹² Pomenuta četiri rada prikazana su na izložbama, tematski objedinjenim inspiracijom slikara (umetnika) Beogradom, koje su održane u Likovnoj galeriji Kulturnog centra Beograda oktobra

⁹ v. Bošnjak 1977: 33

¹⁰ v. Popović (1979): 44

¹¹ v. Поповић (1980): 21

¹² v. Popović (1982): 19

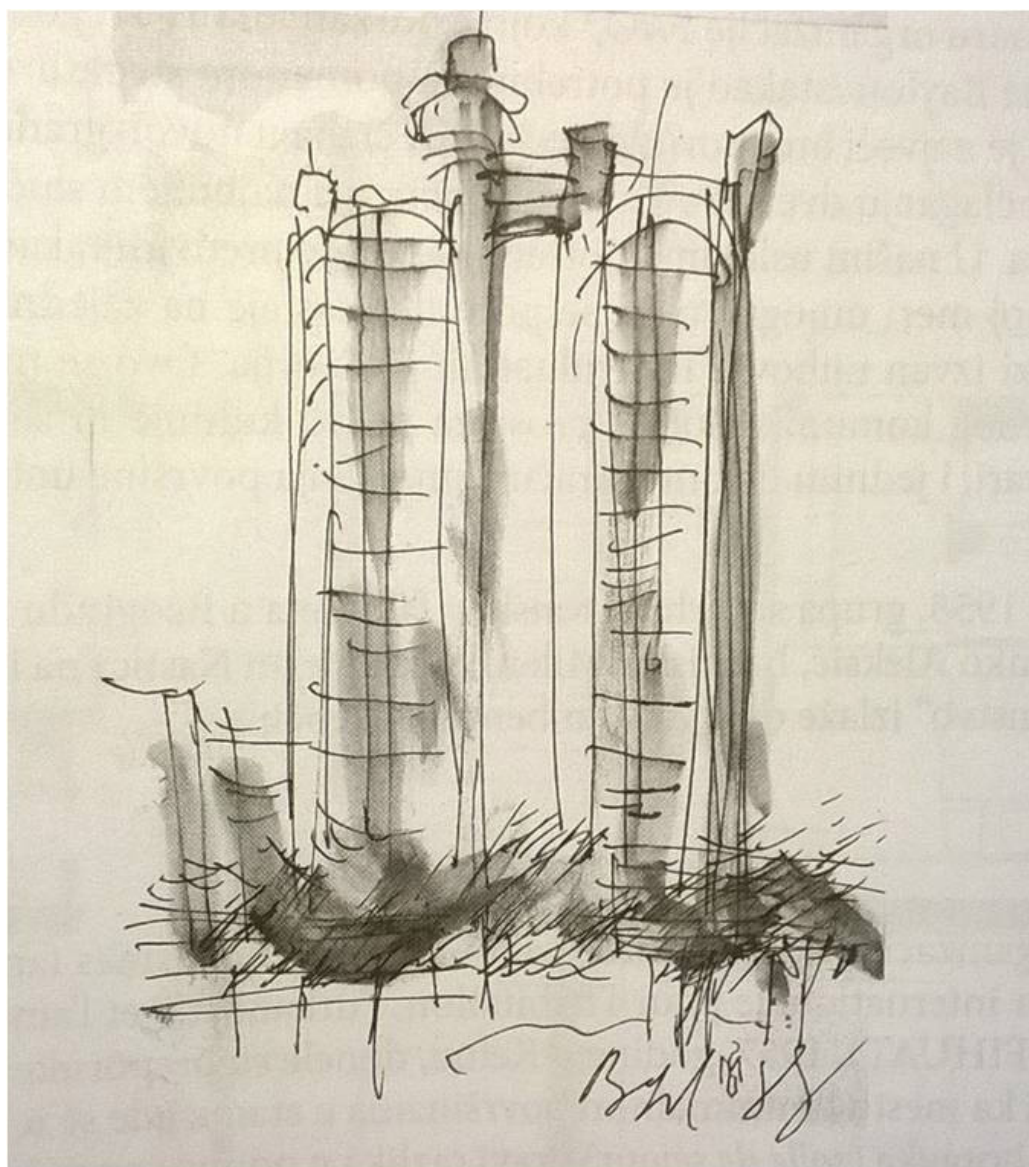
1977, 1979, 1980. i 1982. godine. Lazar Vujaklija izveo je krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina dva dela na temu Zapadne kapije, od kojih je prvo otkupila kompanija *Geneks*, dok je drugo predstavljalo poklon arhitekti Mitroviću (sl. 3).¹³ Savremena akademska slikarka Milena Putnik jednim *pogledom* na ur-

bani pejzaž Novog Beograda kadrirala je i Mitrovićevu kapiju (*Isidorin pogled* iz 2006) (sl. 4).

Kao prepoznatljiv urbani reper, Zapadna kapija se pojavljuje u grafičkoj mapi Novi Beograd iz 1998. godine Ranke Lučić Janković¹⁴. Arhitekta Branislav Milen-

13 Kadijević 1999: 92

14 up. Kadijević 1999: 92-93

Slika 5 - Branislav Milenković, Zapadna kapija Beograda, crtež (Milenković, Milenković 2015: 13)

ković u slobodnim crtežima Kapije¹⁵, subjektivnim viđenjem, prednost nad arhitektonskom deskripcijom dao je prikazivačkoj ekspresiji (sl. 5).¹⁶

Silueta Zapadne kapije, ipak, najveća je inspiracija fotografima. Nekoliko impresivnih prikaza zdanja u okvirima beogradskog urbanog pejzaža sadržano je u izuzetnim fotomonografijama umetničkog fotografa Ive Eterovića *Beograd danas* (1989) i *Novi Beograd izbliza* (1995)¹⁷. Arhitekta i fotograf Vladan Marković je, beležeći izgled građevine sa jednog određenog mesta, u različitim vremenskim intervalima, kreirao njenu svojevrsnu likovnu mapu, dok su radovi Vladimira Popovića stekli antologijski karakter.¹⁸ Mirko Nahmijas je u seriju fotografija *Minimal Belgrade*, u svojoj reinterpetaciji pojedinih ostvarenja beogradske posleratne arhitekture, uz nekoliko primera zdanja nastalih u periodu između dva rata, kroz jedan aspekt *fantastike*, uvrstio i impozantne kule Zapadne kapije.¹⁹

Iako primarno predmet interesovanja vizuelnih umetnika, impresija Zapadnom kapijom pronašla je svoje mesto i u pisanoj reči. U sastavu eseja *Slike iz Novog Beograda*, objavljenom u uvodnom delu fotomonografije Ive Eterovića *Novi*

Beograd izbliza 1995. godine, književnik Sveta Lukić okarakterisao je zdanje slikovitom figurom *beloglavog supa* koji se uzdiže na autoputu ka Zagrebu, čineći jednu od najmarkantnijih tačaka novobeogradskog pejzaža.²⁰

KAPIJA KAO PLATNO

Otvaranje novih, umetničkih vizura Zapadne kapije postavlja još jedan zanimljiv aspekt sagledavanja. U specifičnom kontekstu, sama arhitektura *nudi* prostor za novi stvaralački potencijal. Na svojevrsan način, Kapija je, u sopstvenim okvirima, inspirisala nastanak jednog dela ulične umetnosti. U prizemnoj zoni jedne od bočnih fasada stambene kule, rad je potpisan pseudonimom Pijanista (sl. 6). Prema umetnosti murala, Zapadna kapija je saradnjom arhitekta Mitrovića sa slikarem Lazarom Vujaklijom, uspostavila naročit odnos. Vujaklijini radovi, međutim, izvedeni u prostoru trema stambene kule, u sadejstvu sa arhitekturom, vođenim idejom umetničke sinteze, čine integralnu komponentu izvornog oblikovnog koncepta zdanja. Novo ostvarenje nesumnjivo uvodi novu umetničku vizuru, koja podrazumeva čitav novi kontekst značenja. Dati *umetnički susret*, međutim, otvara drugačiju perspektivu u sagledavanju problema ovog odnosa, ali i jedno polje sukoba, dovodeći u pitanje opravdanost ovakvog

15 v. Milenković, Milenković 2015: 13, 28

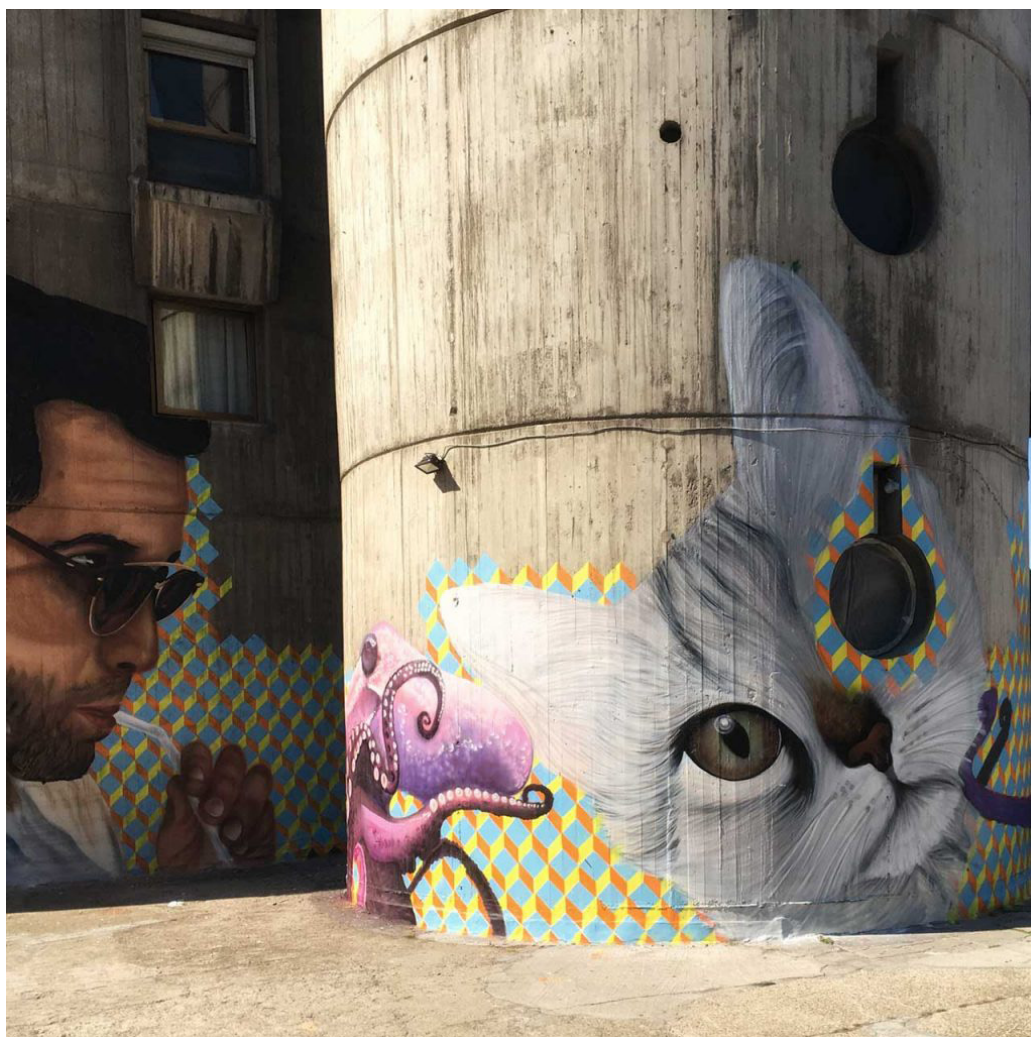
16 Kadijević 2019: 14–15

17 v. Етеровић 1989: 60–61; Етеровић 1995: 8–11, 28–29, 82, 120–121.

18 Kadijević 1999: 92–93

19 <https://www.minimalbelgrade.com/>

20 v. Етеровић 1995:18

Slika 7 - Pijanista, mural na bočnoj fasadi stambene kule (uklonjen) (Preuzeto sa: <https://www.doozylist.com/art/39-awesome-works-street-art/attachment/belgrade-serbia-by-pijanistq/>)

umetničkog čina. Reakcija iz stručnih krugova, orijentisana aspektu problema zaštite arhitektonskog nasleđa, inicirala je time odluku o uklanjanju murala.²¹ Značaj u datim okvirima razmatranja ipak pronalazi svoje mesto. Međutim, pitanje na koji način intencija umetnika

uspostavlja komunikaciju sa samom Kapijom poziva na razmišljanje.

ZAKLJUČAK

Pregled datih radova nastalih u rasponu od nekoliko decenija, od izgradnje Kapije do danas, predstavio je različite umetničke perspekcije i interpretacije neobičnog Mitrovićevog ostvarenja. Slike Todora Stevanovića, Dobrinke Krstić

²¹ v. Maldini (2019), dostupno na: [http://www.novosti.rs/вести/култура.487.html:770906-DNEVNIK-ZABLUDE-Neprihvaceni-velikan; Mučibabić \(2019\), dostupno na: http://www.politika.rs/scc/clanak/429066/Arhitekta-traze-zastitu-Zapadne-kapije-Beograda](http://www.novosti.rs/вести/култура.487.html:770906-DNEVNIK-ZABLUDE-Neprihvaceni-velikan; Mučibabić (2019), dostupno na: http://www.politika.rs/scc/clanak/429066/Arhitekta-traze-zastitu-Zapadne-kapije-Beograda)

Beljić, Slobodana Čelića, Lazara Vujaklije i Milene Putnik, grafička mapa Ranke Lučić Janković i slobodni arhitektonski crteži Branislava Milenkovića, fotografije Ive Eterovića, Vladana Markovića, Vladimira Popovića i Mirka Nahmijasa, kao i literarna interpretacija Svete Lukića ostvarili su izuzetno zanimljive vizure Zapadne kapije, pri čemu svaka od njih odražava njeno osobeno, izrazito lično poimanje. Raznolikim umetničkim interpretacijama, subjektivnom percepcijom i stvaralačkom imaginacijom autora kreirani su novi slojevi značenja. Mnogostrukim vizurama, podstaknutim arhitekturom koja u sebi otelotvoruje snažnu umetničku viziju, predstavljajući *a priori* izvandredno graditeljsko ostvarenje, Kapija se transponuje u različite dimenzije umetničke realnosti. Jedna od njih podrazumevala je i njenu doslovnu integraciju u drugi medijum.

Zapadna kapija podstakla je važno pitanje umetničke inspiracije. Mnogostruki vidovi u kojima ta inspiracija može zavladata umetničkom stvarnošću mogućnosti delovanja jednog ostvarenja arhitekture na takvom nivou značenja ipak ostavljaju otvorenim.

LITERATURA

Alfirević, Simonović Alfirević (2017): Đ. Alfirević, S. Simonović Alfirević, *Brutalism in Serbian Architecture: Style or Necessity?*, Facta Universitatis: Architecture and Civil Engineering, Niš, 15/3 (2017) 317-331.

Bošnjak 1977: S. Bošnjak (ur.), *Beograd - inspiracija slikara*, sv. br. 76, Beograd: Kulturni centar.

Бркић 1992: А. Бркић, Знакови у камену: српска модерна архитектура 1930-1980, Београд: Савез архитеката Србије.

Етеровић 1989: И. Етеровић, Београд данас, Београд: Југославија ЕКО.

Етеровић 1995: И. Етеровић, Нови Београд изблиза, Нови Београд: Скупштина општине.

Ignjatović (2012): A. Ignjatović, *Tranzicija i reforme: arhitektura u Srbiji 1952-1980*, u M. Šuvaković et al. (ur.), *Istorija umetnosti u Srbiji XX vek. Realizmi i modernizmi oko hladnog rata*, Beograd: Orion Art i Katedra za muzikologiju Fakulteta muzičke umetnosti, 689-710.

Kadijević 1999: A. Kadijević, *Mihajlo Mitrović. Projekti, graditeljski život, ideje*, Beograd: S. Mašić i Muzej nauke i tehnike - muzej arhitekture.

Kadijević (2019): A. Kadijević, *Slobodan crtež u novijoj i savremenoj srpskoj arhitekturi*, Zbornik Seminara za studije moderne umetnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu 15 (2019) 7-21.

Maldini (2019): S. Maldini, „Dnevnik zabluda: Neprihvaćeni velikan,” *Večernje novosti* (11.1.2019). Dostupno na: <http://www.novosti.rs/вести/култура.487.html:770906-DNEVNIK-ZABLUDA-Neprihvaceni-velikan> (pristupljeno 1.11.2019)

Маневић 1990: З. Маневић, Романтична архитектура: Коруновић, Митровић, Ђокић, Београд: Филозофски факултет.

Марковић (2011): И. Марковић, „Разговор са Михајлом Митровићем: (Р)еволуција естетике брутализма,” у Богуновић, Слободан-Гиша (ур.), *Академија архитектуре Србије - Рад, дела, коментари*, Београд: Академија архитектуре Србије, 194-204.

Milenković, Milenković 2015: J. Milenković, B. Milenković, *Zapisi: Mesto vide mjesto*, Beograd: Eparhijska radionica za umetničko projektovanje i oblikovanje.

Mitrović 2012: M. Mitrović, *Arhitektura Beograda: 1950-2012*, Beograd: Službeni glasnik.

Mučibabić (2019): D. Mučibabić, „Arhitekti traže zaštitu Zapadne kapije Beograda,” *Politika* (8.5.2019). Dostupno na: <http://www.politika.rs/scc/clanak/429066/Arhitekta-traze-zastitu-Zapadne-kapije-Beograda> (pristupljeno 1.11.2019)

Popović 1979: Lj. Popović (ur.), *Beograd - inspiracija slikara*, sv. br. 105, Beograd: Kulturni centar.

Поповић 1980: Љ. Поповић (ур.), Београд - инспирација уметника, св. бр. 121, Београд: Културни центар.

Popović 1982: Lj. Popović (ur.), *Beograd - inspiracija slikara*, sv. br. 159, Beograd: Kulturni centar.

Putnik (2017): V. Putnik, From Socialist Realism to Socialist Aestheticism: Three Contrasting Examples of State Architects in Yugoslavia, in C. Preda (ed.), *The State Artist in Romania and Eastern Europe. The Role of Creative Unions*, Proceedings from the international conference held in Bucharest 2016, Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 347-373.

BELGRADE'S WESTERN CITY GATE - THE ARTISTS' VIEW

This paper deals with the question of Belgrade's Western city gate in the context of various artistic points of view, concerning the ways in which the authentic architectural vocabulary of the building and its recognizable silhouette affect the artistic imagination. Besides the building's unquestionable architectural significance, its authentic visual representation, imprinted with strong artistic signature of its author, architect Mihajlo Mitrovic, creates rich visual impression. In the context of its iconic appearance, that owes an atypical architectural composition and particular formal language that arises in unique synthesis of various elements, Western city gate arouses creative imagination and strong personal experience. Starting from the perspective of the author, which gives insight into the understanding of the characteristic architectural creation, inseparable from the unique artistic personality of Mihajlo Mitrovic, the paper focuses on various individual interpretations of numerous artists whos perspectives created various personal responses in various artistic media (painting, design, photography etc.) opening new points of view in perceiving Mitrovic's work and raising an important question of artistic inspiration.

tijana.duka@gmail.com

INTERVJU SA KATJOM T.

JOVANA NIKOLIĆ

studentkinja doktorskih studija
Odeljenje za istoriju umetnosti
Filozofski fakultet

Akadska slikarka Katja T. za sobom ima više od dvadeset samostalnih i grupnih izložbi u zemlji i inostranstvu, a njen rad postao je lako prepoznatljiv zahvaljujući bogatom koloritu i ništa manje širokom rasponu tema i motiva. Značajan deo svog rada Katja je posvetila prenošenju folklornih motiva slovenskih naroda na platno, popularizujući na taj način lokalnu tradiciju i dajući nov, moderniji, i mlađim generacijama estetski privlačniji pogled na istoriju, bajke i narodne običaje. Osim toga, Katja se bavila i ilustracijom knjige, pokušala je da spasi jedno stablo od potpunog uništavanja svojim kreativnim doprinosom, a po porudžbini je naslikala i ciklus od trinaest slika koje su odigrale ulogu posrednika prilikom jedne prosidbe.

J.N.: Ono što većini posmatrača ostavi najsnažniji utisak kada su u pitanju tvoje slike je smeo i raznolik kolorit kojim tvoja platna obiluju. Da li inspiraciju nalaziš u bojama ili su one prirodan tok kojim se realizuju tvoje ideje?

K.T.: Na akademiji su nas učili, a i oduvek sam znala, da je crtež, odnosno forma, nosilac slike kao umetničkog dela. Međutim, meni je kolorit daleko bitniji kao posmatraču i to se naravno odražava i na mene kao umetnika. Verovatno je drsko reći da mi se slike pojedinih velikih renesansnih majstora ne dopadaju baš zbog oskudnog kolorita, što je verovatno iz tehničkih razloga, ali tako je. Kolorit je manipulacija, slatka varka i prija mi da se služim time. Primamljiva je sama činjeni-

ca da je posmatraču teško da psihološki „ne primeti“ kolorit i shvati da su moje slike zapravo uznemirujuće, čak i kada to direktno kažem. Tolika je moć boje.

J.N.: Da li prilikom slikanja razmišljaš o simbolici boja, onoj zvaničnoj, ili si vremenom razvila lične asocijacije na određene boje?

K.T.: Ne razmišljam o simbolici boja uopšte. Volim vibraciju i jasnoću koju pruža veliki kontrast i tako ih slažem po platnu. Mada, sada dok odgovaram na tvoje pitanje shvatam da se nikada ne služim pastelnim ili sepija nijansama, moguće je da podsvesno težim ka „ekstrovertnijim“ bojama, ako tako mogu da ih nazovem.

Slika 1 - "Uplašeni
jednorog i zvezdana
prašina", akril i
pozлата na dasci,
40x30 cm

J.N.: Značajan deo tvojih slika inspirisan je motivima slovenske mitologije i folklorne tradicije. Tvoje slike nose bajkovite naslove (Čuvari snova, Šumske vile), a slični su i nazivi tvojih samostalnih izložbi (Ciganka mi gledala u dlan, Maštarije i sanjarenja). Kakav značaj za tebe ima slovenska mitologija i da li nam možeš reći kada se pojavila ta ljubav prema lokalnoj tradiciji?

K.T.: Jedino što znam je da se nisam probudila jednog jutra sa mišlju da želim da slikam motive staroslovenske religije. Ako bih baš sažela odgovor to bi zapravo bilo pravoslavlje sa svojim Vaskršnjim i Božićnim običajima, zatim slave i Zadušnice koje smo svi voleli kad smo bili deca. Kada pratite trag tih običaja brzo shvatite da nam je to staroslovenska zaostavština. Potom sam počela malo

dublje da istražujem, naročito običaje kod Južnih Slovena i oni su i dan danas svuda oko nas: u etimologiji simbola pirotskih čilima, u našem jeziku, nazivima gradova i sela, pa i psovka, našim sujeverjima.

Kada to sve uklopim sa sopstvenim unutrašnjim svetom i upakujem u bajkovitu čipku paterna nastaju moje slike.

J.N.: Na neki način ti ovim motivima daješ novo ruho, u skladu sa estetikom savremenog doba koja je bliža mlađim generacijama. Da li si razmišljala o tome koliko tvoj rad „popularizuje“ tradiciju, mitologiju i folklor i da li si imala prilike da čuješ kako na ovakve teme reaguju deca i tinejdžeri za koje narodni običaji već pripadaju nekom prдавnom mitskom vremenu?

K.T.: Drago mi je što tako vidiš moje slike! Svakako imam želju da naš izvorni folklor bude i vizuelno brendiran i prepoznatljiv. Ako svojim slikama doprinesem makar pola procenta smatraću to velikim uspehom. Mislim da već pomenut kolorit privlači pažnju mladih ljudi, ali sigurno da je i ta arhaična tema zapravo egzotična u današnjoj ponudi u kojoj vladaju konceptualizam i minimalizam.

J.N.: Druga tema koju primećujem posmatrajući tvoje slike je istorija i tradicija Španije, još konkretnije Barselone. Kako se prestonica Katalonije uklapa među rusalka i pokladne maske i zašto si od svih

odabrala da slikaš baš ovaj grad?

K.T.: To je bila samo jedna serija koja je nastala direktno inspirisana Barselonom. Taj grad je sjajan primer vizuelno brendiranog nacionalnog duha i kulture. Svi znamo da je svrha klupe u parku da predahnemo i odmorimo se, to je njena praktična namena. Sesti na Gaudijevu klupu prekrivenu mozaikom od izlomljenih pločica, flaša i školjki je poseban doživljaj. Mi još od pećinskih dana težimo ka esteticima. To je božanski impuls koji živi u svakom od nas.

Poklade i ruslake se uklapaju savršeno uz živopisnu Kataloniju. Verovatno sam pristrasna pošto je šareno moja omiljena bolja.

J.N.: Poslednjih godina sve češći motiv tvojih slika je voda, morsko dno i njegov šarenoliki svet. Kakvu magiju pronalaziš u morskim dubinama?

K.T.: To je jedan čudan tandem koji se rađa na mojoj paleti, s jedne strane kitnjasti folklorni motivi, a sa druge smirujuća voda, dubina, plavetnilo i svetlucaje. Ima jedna Gogenova slika koja se zove Odakle dolazimo? Ko smo? Kuda idemo?- možda bi to bio prikladan naziv za moje celokupno dosadašnje stvaralaštvo. Mi smo svi 70% voda. Imala sam ideju da priredim izložbu samo sa motivima vode i nazovem je Autoportret 70%.

J.N.: Posmatrajući sa ove vremenske dis-

Slika 3 - "Bikovi I", gvaš na papiru, 40x70 cm

tance, u čemu su ti studije slikarstva najviše pomogle, a u čemu najviše od-mogle?

K.T.: Ne bih da zvučim „dalijeovski“ niti arogantno, ali nisu me ničem specijalno naučile. Možda nisu ni imale šanse pored mog prvog majstora umetnosti Martina, u čiji atelje sam išla od početka osnovne škole. Učiteljica me je učila da čitam i

pišem, a on me je učio ono što sada znam o umetnosti. Pored ljubavi prema umetnosti kojom su me zarazili moji roditelji, a on razvijao i negovao, bila bih ono što sam danas i bez studija u likovnom smislu. Međutim, na akademiji sam sklopila doživotna prijateljstva sa umetnicima o kojima će sigurno deca učiti u školama. Sa te strane, studije su bile neprocenjive.

J.N.: Tvoji radovi bili su izloženi u galeriji Mala galleria u Filadelfiji, SAD. Kako je došlo do saradnje sa ovom galerijom i kako je američka publika reagovala na slovenske boginje, goblene i pirotske ćilime?

K.T.: To je bilo divno iskustvo koje se desilo sasvim slučajno. Gospođa Zvezdana, vlasnica galerije, me je pronašla i kontaktirala putem društvenih mreža i to je bio početak. Nasuprot našem verovanju šta je „moderno“ i „kvalitetno“ u savremenoj umetnosti u svetu, pa se ovde slikari trude da ni slučajno ne uzmu četku u ruke već prave performanse, američka publika izuzetno ceni štafelajno slikarstvo. Ono što meni ide u korist je da тамошња publika nema često prilike da se susreće sa motivima koje ja obrađujem, tako da pažnja nije izostala.

J.N.: Godine 2012. oslikala si jedno stablo topole na Umci, koje je udario grom i koje bi završilo kao nečiji ogrev da ga nisi

spasila svojom kreativnošću i trudom. Kako je lokalna zajednica reagovala na tvoj poduhvat? Koliko umetnost može da utiče na ekološku svest građana i da li bi trebalo više pažnje posvetiti saradnji ove dve struke?

K.T.: Volela bih da budem veći filantrop i da slepo verujem da može da utiče, ali nije tako. Priču o toj topoli si delimično ispričala u samom pitanju. Ne znam koliko je ona bila stara, verovatno je moj pradede zatekao kad je sišao sa Zlatibora na periferiju Beograda, verujem da je i tad bila savski džin. Trudila sam se zajedno sa prijateljima, uložili smo i vreme i novac. Topola je dobila svoje mesto i na Google Maps kao atrakcija na Umci, i to je sve što je ostalo od nje. Ipak su je posekli ljudi koji veruju da tako uređuju savsku obalu. A ta obala pripada svima nama, kao što je topola bila i tvoja i moja.

J.N.: Oprobala si se i u ilustraciji knjige. Kakva su tvoja iskustva što se tiče rada u

Slika 4 - „Bikovi II“, gvaš na papiru

ovom mediju i da li bi se ponovo prihvatila sličnog izazova, ako bi ti se ukazala prilika?

K.T.: Samo sam jednom imala priliku da ilustrujem knjigu, tačnije zbirku pesama za decu. Unuke i unuk su objavili zbirku pesama njihove pokojne bake kao poklon svojim roditeljima, odnosno bakinoj deci. Uživala sam u tom iskustvu jer su mi ukazali apsolutno poverenje i dali određene ruke. Svaka ilustracija je objavljena bez korekcija. Sigurno bih ponovo prihvatila pod takvim uslovima. Radim isključivo bojom i četkom, a ne u digitalnom formatu. Danas izdavači insistiraju

na digitalnom formatu kako bi bilo lakše i brže da se izvode korekcije, na to ne bih pristala.

J.N.: Dešavalo se da ti stižu i neobične porudžbine, pogotovu one vezane za bitne datume poručilaca – rođendane i različita slavlja. Šta je najneobičnije što su ti naručioci tražili da naslikaš i da li imaš svoju omiljenu sliku urađenu po tuđoj zamisli?

K.T.: Prosidba je bila najneobičniji povod. Naslikala sam trinaest slika, svaka je predstavljala intiman trenutak između njih dvoje. Pošto je mladić bio poručilac

Slika 5 - Katja T. "Koi",
ulje na platnu,
60x80 cm

Slika 6 - : Katja T.
"Dvoje I", gvaš i tuš
na papiru, 50x70
cm

Slika 7 - Katja
oslikava stablo na
Umci

davao mi je instrukcije tipa: „Ona je tada nosila plavu bluzu i kosa joj je bila vezana u rep“. Mislila sam kakvo zapažanje, kakva ljubav! To su bile jedine smernice, ponovo sam imala svu slobodu što se tiče likovnog izraza, kompozicije. Neka

ta porudžbina bude i moja omiljena. Njih dvoje srećno grade zajednički život, a ja sam počastvovana što sam postala deo njihove intimne istorije. Romantično zamišljam kako priču prepričavaju deci i unučićima.

J.N. : Koliko komentari publike utiču na tebe, konkretno na tvoj rad, odabir tema i/ili promenu i usmeravanje stila?

K.T.: Pozitivno se postidim kada god dobijem kompliment, ali to prija naravno. Sigurno postoje ljudi kojima se ne dopada moja umetnost ali oni ne komentarišu, makar ne direktno meni. Komentari ljudi često preusmere kuda će ići moja sledeća slika, jer nova mišljenja znače nove ideje i inspiracije.

J.N.: Ko su najstroži kritičari – prijatelji, profesori, kolege ili slučajni prolaznici?

K.T.: Najstrožiji kritičar je moja mlađa sestra Petra. Onda slede slučajni prolaznici i to oni sa mlečnim zubima. Ostali, hteli ne hteli i manje-više, upakuju u ukrasni papir pre nego što daju komentar. Nije to ništa loše, to je prirodna ljudska empatija.

J.N.: Kako komentarišeš to što je Fejsbuk zabranio objavljivanje tvoje slike Rusalke zbog „eksplicitnog sadržaja“?

K.T.: Da, to je bilo interesantno, naročito jer svi znamo šta sve viđamo po društve-

nim mrežama, a na mojoj slici jedna od rusalki je obnaženih grudi. Zapravo, nije zabranjena objava slike, ali su mi zabranili da je promovišem. Pisala sam Fejsbuku pitajući da li zabranjuju i skoro sva dela antičke i renesansne umetnosti, ali nisam dobila odgovor. Međutim, čim sam objavila da je promocija slike zabranjena, ona je privukla mnogo više pažnje i bez promocija. Fejsbuk je samo izgubio novac.

J.N.: Šta najviše fali savremenoj umetničkoj sceni u Beogradu – izložbeni prostori, finansijska podrška ili interesovanje stručne javnosti i publike?

K.T.: Prvo mi je palo na pamet da kažem – fali nam umetnosti, ali to nije tačno. Ako bih sebi dozvolila da budem brutalno iskrena rekla bih da su najveći krivci za lošu umetničku scenu u Srbiji rukovodilci umetničkih institucija. Kada bi prestali da promovišu „careva nova odela“ kao vrednosti i podržali umetnost koje itekako ima, privukli bi i publiku. Niko ne želi da ga neko vređa nudeći mu Ništa kao umetnost. Gde se javi pažnja javnosti, tu onda dolazi i finansijska podrška za sve, i umetnika i instituciju.

AKTIVNOSTI KSIU 2018. I 2019. GODINE

NATALIJA STOKANOVIĆ

MA istoričarka umetnosti
Filozofski fakultet
Univerzitet u Beogradu
Odeljenje za istoriju umetnosti

Klub studenata istorije umetnosti (KSIU) nastavio je sa radom tokom letnjih semestara 2018. i 2019. godine. Predsednica Kluba 2018. godine bila je Ivana Radojičić (2016 - 2018), pod čijim nadzorom je Klub uspešno organizovao stručne ekskurzije u Požarevac i Beč. U dogovoru sa Stefanom Žarićem, istoričarem umetnosti i autorom izložbe, posećena je izložba „Modne ilustracije Milene Pavlović Barili” 21. februara u Galeriji Milene Pavlović Barili u Požarevcu. Autor je izložbu koncipirao prema svom istoimenom master radu, koji je nagrađen prestižnom nagradom Spomen-zbirke Pavle Beljanski 2017. godine. Vodila se diskusija o modi kao umetnosti. Žarić je ovom prilikom Biblioteci odeljenja za istoriju umetnosti poklonio svoju knjigu MAISON BARILLI: BELGRADE/NEW YORK. Ubrzo su od 1. do 5. marta studenti istorije umetnosti i arheologije putovali i u Beč sa profesorom dr Igorom Borožanom, koji je studente vodio u stručni obilazak grada i muzeja. Glavni organizatori ekskurzije su Milan Veselinović i Jana Žarić.

Krajem februara 2018. godine tradicionalno je nastavljeno i sa KSIU bioskopom. Fokus je bio na animiranim filmovima iz celog sveta. Repertoar se sastojao od animiranih filmova *Rabinov mačak* (*Rabbi's cat*, Francuska, 2011), *Dečak i svet* (*O Menino e o Mundo*, Brazil, 2013), *Prorok* (*Prophet*, SAD, 2014), *Nao-pačke* (*Insideout*, SAD, 2015), *Tajna Kelsa* (*The Secret of Kells*, Irska, SAD, 2009), *Pesma mora* (*Song of the Sea*, Irska, SAD, 2014), *Persepolj* (*Persepolis*, SAD, Iran, 2007), *Belvilski trio* (*Les Triplettes de Belleville*, Francuska, SAD, 2003). Ciklus je zaokružen predavanjima domaćih animatora i predstavljanjem njihovih diplomskih radova odbranjenih na Fakultetu primenjenih umetnosti, u klasi profesora Rastka Ćirića. Autori su pričali o temama svojih radova i tehnikama animacije, o svojim umetničkim težnjama, inspiracijama i vodili diskusiju sa publikom. Ovom prilikom predstavila se Maša Avramović filmom *Niti*, o ribarevoj ženi, koja kroz pletenje tradicionalnog irskog džempersa za svog muža pokušava da otrese strahove i brige od opasnosti koje bi mogle da ga zadese na moru.

Slika 1 - Poseta izložbe Modne ilustracije Milene Pavlović Barili u Požarevcu 21. februara 2018. godine

Tamara Bogovac predstavila se delom *Prazna kutija*, za koji je na FESA festivalu dobila 2017. godine posebnu pohvalu žirija u vidu nagrade SAE Instituta. Animacija predstavlja umetnika, koji dobija tajanstvenu kutiju u kojoj se nalazi žuta žena. Ona ga začikava da je juri sve dok ne bude on zarobljen u praznu kutiju. Nikola Zablaćanski, jedan od članova studija *Zvoganj*, stvorio je animirani film *Uvrnuta priča* svojim viđenjem priče o Crvenkapi i vuku. Nikola Nešić predstavio je film *Tri želje*, kojim poručuje da čovek uvek treba da pazi šta želi. Goran Rakić predstavio se radom *Životi*, u kojem je simbolično predstavljena priča

o ljudskom životu i smrti kroz trajanje plamena sveće. Njegov rad izdvajaju nagrade na Međunarodnom salonu stripa u Beogradu, rad na oslikavanju manastira Voljavča, kao i nagrada na Balkanima festivalu 2016. godine od strane SAE Instituta. Jovan Rakić u filmu *Nasleđe* prikazao je dva kauboja u dvoboju revolverima i dete kao očevica, kao i uticaj ishoda dvoboja na psihu deteta. Na drugom međunarodnom studentskom festivalu NAOS 2018. godine film *Nasleđe* nagrađen je kao najbolji kratkometražni animirani film. Aleksandar Petrikanović razmišljanja o kratkoročnosti i besmislenosti ljudskog života ispričao

je kroz film *Šetnje*, o hodajućim mašinama. Projekcije su održavane četvrtkom u slušaonici 408 Filozofskog fakulteta. Ovom prilikom Klub je stavio umetnost u službu humanosti, tako da su prikupljana sredstva da se pomogne Osnovnoj školi „Aca Marović” u Kosovu Polju, i istaknutom odeljenju iste škole u selu Kuzmin. Tokom akcije prikupljeni su novac za hidrofor, koji je uspešno montiran u kuzminskoj školi, koja zbog toga nakon više od decenije ponovo ima vodu, pribor za školski rad, kao i odeću i obuću za siromašnije đake i njihove porodice. Uz stalne

članove Kluba Ivanu Radojičić, Petra Jovanovića, Ninu Ilić, Saru Delić, Nataliju Stokanović i druge studente istorije umetnosti Aleksandru Pejić, Iris Bulić, Sofiju Jovanović uspešnom izvođenju akcije su doprineli i Klub studenata arheologije, sa kolegama Stefanom Novakovićem, Mihailom Radinovićem i Đorđem Radonjićem, kao i mnoge druge kolege i kolegice sa arheologije, koji su svesrdno radili na promociji i pomaganju akcije. Članice Kluba studenata pedagogije pomogle su priborom za đake, kao i omogućavanjem korišćenja prostorije CO6 za rad KSIU,

Slika 2 - Stručno predavanje profesora dr Borozana ispred Karlove crkve u Beču, mart 2018. godine

Slika 3 - Predstavljanje nagrađivanih animiranih filmova i predavanje o tehnikama animacije.

S leva na desno:
Nikola Nešić, Nikola Zablaćanski, Maša Avramović, Goran i Jovan Rakić, Tamara Bogovac i Aleksandar Petrikanović

Slika 4 - Materijal iz stop-motion animiranih filmova *Životi* i *Šetnje*

radi čuvanja prikupljenog školskog pri-bora i stvari, pre dostavljanja istog ško-li. Klub se svima posebno zahvaljuje na podršci.

Tokom 2018. godine ostvarena je pono-vo i saradnja sa festivalom BELDOCS, koji je KSIU ustupio filmove sa dopuštenjem

da budu pušteni. Posetioci su odabrali filmove *Zašto je Dragan napravio orkestar* (2017) i *La Cicciolina, Godmother of Scan-dal* (2016). Projekcije su izvedene u reno-viranim prostorijama restorana „Plato“, koji je studetima klubova ustupio bivši prostor kluba „Ilegala“ na korišćenje, sada kao Klub Filozofskog fakulteta.

Početkom letnjeg semestra 2019. godine promijenjena je uprava Kluba. Ivana Radojičić je mesto predsednice ustupila Jani Žarković, dok je Nina Ilić izabrana za potpredsednicu, a Sara Delić za sekretarku. Pod njihovim vođstvom KSIU bioskop je nastavio da radi. Repertoar je sadržao one filmove koji u prvi plan stavljaju odnos audio i vizuelnog as-

pekta: *Fantasia 2000* (SAD, 1999), *Cigani lete u nebo* (**Табор уходит в небо**, Sovjetska Rusija, 1976), *Kosa* (*Hair*, Francuska, 1979), *2001: Odiseja u svemiru* (*2001: A Space Odyssey*, Velika Britanija, 1968), *Mamma Mia!* (SAD, 2008). Projekcije su održavane sredom u prostorijama Kluba Filozofskog fakulteta.

Slika 5 - Goran Rakić, autor filma *Životi*, pokazuje zainteresovanoj publici kako se snima *stop-motion* film

Slika 6 - Maša Avramović govori o kompjuterskim programima u kojim se stvara animacija

Slika 7 - Studenti istorije umetnosti u obilasku Beča sa profesorom Igorom Borožanom (autor fotografije Vladana Putnik Prica)

PRIKAZ IZLOŽBE STVARANJE MODERNOG BEOGRADA OD 1815. DO 1964. GODINE

DUNJA ANDRIĆ

Student doktorskih akademskih studija istorije umetnosti
Filozofski fakultet
Univerzitet u Beogradu
Odeljenje za istoriju umetnosti

Izložba pod nazivom *Stvaranje modernog Beograda. Od 1815. do 1964. godine* otvorena je uz prigodnu svečanost 17. aprila 2019. godine u zgradi Muzeja grada Beograda u Resavskoj ulici. Tu priliku upotrebila su i obraćanja eminentnih stručnjaka prisutnoj publici, koju je činio veliki broj zvanica iz naučne javnosti, ali i mnogobrojni zainteresovani posetioci iz šire javnosti. Među govornicima te večeri našli su se Jelena Medaković, direktorka Muzeja grada Beograda, Marko Stojčić, glavni urbanista grada Beograda, i dr Zoran Đukanović, vanredni profesor Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, koji je imao tu čast da i zvanično otvori izložbu.

Stvaranje modernog Beograda (sl. 1) je izložba koja predstavlja jednu svojevrsnu, vrlo kompleksnu studiju teme. Rezultat je višegodišnjih temeljitih istraživanja, promišljanja i sintetizovanja različitih saznanja njenih autorki Angeline Banković i Zlate Vuksanović Macure. Autorke su zahvaljujući svom slojevitom i analitičkom pristupu pri proučavanju bogate, ali heterogene građe, koja se čuva u Zbirci za arhitekturu i

urbanizam Muzeja grada Beograda, uspele da aktuelizuju i problematizuju ključna pitanja vezana za stvaranje i razvoj modernog Beograda i njegov uspon. Idući dalje u izučavanju teme, sve fenomene sagledale su u daleko širem društveno-istorijskom kontekstu, što je bilo ključno za stvaranje jasne i celovite slike o prošlosti Beograda i života u njemu. Konačno, autorke su svojom predanošću i iskustvom uspele da osmisle i realizuju izložbu dokumentarnog karaktera, koja je pored stručne javnosti prijemčiva i razumljiva najširoj publici, najrazličitijih starosnih dobi. Još jedna od vrednosti pomenute izložbe jeste i njen na 103 strane sistematizovan prateći katalog, koji hronološki i tematski u potpunosti prati tok izložbe, a čiji je narativ upotpunjen reprodukcijama izložbenih eksponata.

Izučavanje razvoja arhitekture Beograda i njegovog urbanizma predstavlja naročito složen i zahtevan poduhvat. Beograd je grad koji se odlikuje prilično burnom prošlošću. Njegov značajan strateški i geopolitički položaj uslovio je da bude

prostor permanentnog susretanja Istoka i Zapada, a time i područje čestih sukoba i pratećih ratnih razaranja, koja su se neizbežno odrazila i na graditeljsku delatnost. Stoga se nedostatak kontinuiteta u arhitektonskom razvoju, kao i osobita multikulturalnost prostora, manjak i nepotpunost dokumentacije ističu kao glavni problemi prilikom proučavanja i rasvetljavanja istorije Beograda, sa kojima su se susrele i autorke izložbe. Ipak, sve poteškoće na koje su nailazile uspešno su prevazišle zahvaljujući svom iskustvu, upornosti i metodičnom pristupu.

Koncipirajući izložbu, Angelina Banković i Zlata Vuksanović Macura držale su se hronološkog okvira koji se tiče istorije Beograda od 1815. do 1964. godine. Takva vremenska odrednica direktno je determinisana činjenicom da se materijal koji se čuva u Zbirci za arhitekturu i urbanizam Muzeja grada Beograda odnosi upravo na taj period. Naime, najsta-

rija građa u zbirci potiče iz 19. veka, dok gotovo da i ne postoji materijal vezan za razdoblje nakon 1964. godine. Preko tri stotine izloženih eksponata, uključujući brojnu foto-dokumentaciju, razglednice, rukopise, makete, grafike, akvarele, projektnu i tehničku dokumentaciju, svedoči o arhitektonskoj prošlosti Beograda, životu u gradu i tadašnjim kulturnim strmljenjima.

Celokupna izložba podeljena je u tri hronološke, a ujedno i tematske celine, unutar kojih su prezentovani različiti fenomeni. Te celine predstavljaju period od 1815. do 1914. godine, zatim period od 1918. do 1941. godine, i konačno period od 1944. do 1964. godine. Ovakva podela se većim delom podudara i sa ključnim događajima u istoriji Beograda, koji su bitno odredili karakter i pravac arhitektonskog i urbanističkog razvoja grada. Autorke su, primenjujući pomenuti metod, uspele da sadržaj učine preglednijim

Slika 1 - Stvaranje modernog Beograda

Slika 2 - Prvi električni tramvaj u Beogradu

i sistematičnijim, istovremeno ne gubeći nimalo na njegovoj esencijalnoj, suštinskoj celovitosti.

Prvi deo izložbe posvećen je periodu od 1815. godine do početka Prvog svetskog rata. To je bilo vreme formiranja sopstvenih institucija, ulaganja u školstvo, značajnih urbanističkih poduhvata i žive graditeljske delatnosti. U prvoj polovini 19. veka Beograd je još uvek bio orijentalna varoš sa velikim brojem džamija i arhitekturom karakterističnom za islamske zajednice. Međutim, konačnim odlaskom Turaka iz Beograda 1867. godine počinje dug pro-

ces transformacije orijentalne varoši u jedan evropski grad. Otklon od osmanskog nasleđa i okretanje drugim, evropskim uzorima bilo je veoma primetno u ovom periodu. Gradnja je konačno mogla da se odvija neometano te je započeta obnova mnogih zapuštenih građevina, ali i izgradnja brojnih novih objekata, pre svega javne namene, za kojima je postojala velika potreba. Paralelno sa građevinskim radovima rešavali su se i brojni komunalni problemi grada, radilo se na izradi regulacionih i urbanističkih planova, poboljšanju gradske infrastrukture, imenovanju ulica.

Slika 3 - Generalni plan, 1923-1924

Većina stručnjaka, uključujući i prve urbaniste i arhitekte, dovođena je u Beograd iz inostranstva, nakon čega je značajnije počelo da se ulaže u obrazovanje domaćeg stručnog kadra. Izuzetno prosperitetan period u istoriji beogradske arhitekture i urbanizma nastupio je nakon sticanja nezavisnosti na Berlinskom kongresu 1878. godine, a potom i proglašenja Srbije za kraljevinu 1882. godine. Beograd tada postaje prestonica evropski priznate kraljevine, te su radovi na njegovoj izgradnji, uređenju i modernizaciji postali još intenzivniji. U ovom periodu uvedena je električna energija; električ-

ni tramvaji su ušli u upotrebu; izgrađen je moderan vodovod i kanalizacija; formirani su brojni javni parkovi. Nažalost, kontinuitet u razvoju Beograda prekinut je 1914. godine izbijanjem Prvog svetskog rata, velikim stradanjima i ratnim razaranjima koja je nosio sa sobom. Sve pomenute događaje, kao i fenomene, ali i celokupni razvojni put Beograda u ovom period uspele su autorke izložbe veoma uspešno da prezentuju i dočaraju izlaganjem približno stotinu eksponata koji pripadaju datoj epohi. Nekolicina fotografija, grafika, tehničkih snimaka svedoče o vremenu kada je Beograd još

uvek bio orijentalna varoš, o izgledu njegovih džamija, tekija i stambene arhitekture, dok je njegova dalja transformacija i modernizacija predstavljena brojnim planovima, preglednim kartama, projektima, foto-dokumentacijom i razglednicama, kao i maketom prvog električnog tramvaja (sl. 2). Čitava hronološka celina završena je isticanjem ključnih ličnosti iz oblasti arhitekture, koji su oblikovali arhitektonsku scenu tog vremena. Izložena je pisana građa koja svedoči o njihovom školovanju i zaposlenju, školska svedočanstva, diplome i ukazi, zajedno sa fotografijama najznačajnijih graditeljskih ostvarenja.

Druga hronološka celina odnosi se na međuratni period istorije Beograda od 1918. do 1941. godine. Zahvaljujući bogatoj građi muzejske Zbirke, podeljenoj u nekoliko tematskih podcelina, koje se odnose na ključne fenomene, ispričana je priča o obnovi, kulturnom i arhitektonskom preporodu Beograda u periodu između dva rata. Ratni sukobi, okupacija i velika razaranja tokom Prvog svetskog rata ostavili su dalekosežne posledice u čitavoj državi. Broj stanovnika skoro da je prepolovljen; privreda je stala; gradovi su opustošeni; arhitektura i infrastruktura su stradale. Usledio je dug i sukcesivan

Slika 4 - Sprovođenje Generalnog plana

oporavak. Ovaj relativno kratak period obeležila su, takođe, i dva ključna događaja za istoriju Srbije i Beograda: godine 1918. proglašena je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, koja je 1929. godine prešla u Kraljevinu Jugoslaviju. Beograd je postao prestonica daleko veće, multietničke države, koji je trebalo da zadovolji znatno složenije težnje i aspiracije i da opravda svoj status. Trebalo je regulisati, izgraditi i urediti grad po ugledu na druge evropske prestonice i time nastaviti proces modernizacije i evropeizacije koji je započet pre Prvog svetskog rata. Najpre je raspisan međunarodni konkurs za uređenje i proširenje grada, nakon čega je usledila izrada Generalnog plana 1923. godine, te i njegovo usvajanje naredne godine (sl. 3 i sl. 4). Ovoj temi posvećena je posebna pažnja i čitav jedan odeljak na izložbi, pri čemu su, između ostalog, prikazani generalni plan za Beograd, generalni regulacioni i situacioni planovi i panoramska fotografija Beograda.

Zahtevni i opsežni komunalni radovi, koji su činili esencijalni i nezaobilazni deo modernizacijskih procesa, preduzeti su i sprovedeni u ovom periodu. Vršena je sanacija, regulacija i nivelacija ulica; uvođenje javne rasvete; izgrađen je nov vodovod i kanalizacija; rešavalo se pitanje javnog prevoza. Svi radovi su bili u neraskidivoj vezi sa činjenicom da se tokom međuratnog perioda naglo povećao i broj stanovnika. Ta činjenica otvorila je i mnoga druga pitanja, od kojih je jedno

od ključnih bilo stambeno pitanje. Iako sve više počinju da se grade višespratnice umesto starovaroških jednospratnih kuća, problem loših i nehygieničkih uslova stanovanja još uvek nije bio rešen, na protiv, bio je naročito izražen. Izložena foto-dokumentacija, konceptualno i fenomenološki grupisana, kod posetilaca stvara živu i jasnu sliku o svakodnevnim aktivnostima Beograđana, njihovim životnim i radnim navikama, obavezama, ali i o trenucima odmora, opuštanja i razonode. Upravo se u vremenu između dva rata brižljivo radilo na formiranju i uređenju gradskih parkova (sl. 5). Pomenute aktivnosti svakako su bile u skladu sa urbanizacijom i težnjama da se prestonica u što većoj meri ulepša i oplemeni, da zadobije izgled modernog grada u kome je uspostavljena ravnoteža između gradskog tkiva i zelenih parkovskih površina.

Kao značajan momenat za dalji razvoj Beograda u postavci je istaknuto i njegovo pomeranje granica sa Save i Dunava na sever po okončanju Prvog svetskog rata. Tim događajem otvoren je nov prostor za urbanističke projekte i graditeljske poduhvate, čiji će potencijal, međutim, tek u nešto kasnijem periodu biti značajnije iskorišćen. Konačno, javila se i potreba za premošćavanjem beogradskih reka, a ubrzo su otpočeli radovi na izgradnji Mosta viteškog kralja Aleksandra I Ujedinitelja preko Save i Mosta kralja Petra II preko Dunava, koji je spajao

Beograd sa Pančevom (sl. 6). Svi ovi zahtevni poduhvati, koji su realizovani u međuratnom periodu, sva ključna dešavanja na polju arhitekture i urbanizma veoma detaljno su analizirana i prezentovana zahvaljući trudu autorki, koje su najpre brižljivo istražile građu, a potom i selektovale najznačajnije i najrepresentativnije primere, vešto ih dovodeći u zajednički kontekst. Pored brojnih fotografija, razglednica, planova i projekata, pisanih dokumenata, maketa, dodatne informacije o ovom razdoblju pruža i nekoliko kratkih filmova, svojevrsnih

isečaka stvarnosti – *Beograd* (1932); *Beograd, prestonica Kraljevine Jugoslavije* (1932); *Sve radi osmeha* (1926); *Kupalište Trninić* (1928).

Poslednja hronološka celina izložbe odnosi se na period nakon Drugog svetskog rata od 1944. godine, zaključno sa 1964. godinom. Još jedan put u svojoj istoriji Beograd je tokom rata pretrpeo ogromne devastacije: uništena su i oštećena brojna javna zdanja, stambene zgrade, industrijska postrojenja, kao i veći deo celokupne infrastrukture. Ponovo je bilo potrebno obnoviti razru-

Slika 5 - Gradski parkovi i vidikovci

šeni grad, što je bio zahtevan proces koji je iziskivao velika materijalna sredstva i radnu snagu. U međuvremenu je došlo i do promene državnog uređenja: monarhija je ukinuta, a proglašena je republika. Komunistička partija, koja se sada našla na čelu države, donela je novu, drugačiju ideologiju, ali i drugačije načine upravljanja. Njihovim dolaskom na vlast započete su pripreme i izrada planova pre svega za obnovu prestonice, a potom i za njen dalji razvoj i modernizaciju, koja je odgovarala poimanju i percepciji Beograda kao glavnog kulturnog, političkog

i administrativnog centra države. Državni aparat osmislio je i sprovodio obnovu grada koja se načelno zasnivala na dobrovoljnom radu i radnim akcijama (sl. 7). Na taj način obezbeđena je neophodna besplatna ili jeftina radna snaga, koja je omogućila brz tempo obnove, s tim što su pri tome zanemareni mnogi higijenski uslovi i kvalitet, dok je prekovremeni rad bio normalna pojava. Nakon okončanih obimnih radova i obnove grada pristupilo se planiranju daljeg razvoja Beograda, poboljšanju životnih uslova i jačanju infrastrukture.

Slika 6 - Reke i mostovi

Jedna od odlika ovog perioda takođe je bilo značajnije ulaganje države u kulturu i obrazovanje. Cilj je bio približiti ih širim društvenim slojevima, učiniti ih dostupnim svima, što je istovremeno odgovaralo osnovim načelima Komunističke partije. Pažljivim odabirom arhivskog materijala posetiocima je omogućeno da sagledaju čitavu ovu ideju, da steknu jasnu sliku o sve masovnijoj izgradnji domova kulture, pozorišnih i bioskopskih dvorana, škola, obdaništa, kao i sportskih objekata, kupališta koja su imala ključnu ulogu u promovisanju i popularizovanju sporta i fizičke kulture. Posebno važno bilo je i podizanje kompleksa Beogradskog sajma, jer su sajmovi i međunarod-

ne izložbe imale nesumnjivu ulogu u procesu razvoja i emancipacije modernih gradova.

Slika 7 - Obnova grada

Rešavanje stambenog pitanja potencirano je kao još jedan od prioriteta, s obzirom na to da je pomenuti problem nasleđen još iz međuratnog perioda, a dodatno je pogoršan masovnim rušenjima tokom Drugog svetskog rata. Pokušaji njegovog razrešenja primetni su u podizanju čitavih kompleksa stambenih zgrada, stambenih kolonija i izgradnji višespratnica koje su omogućavale znatno veći broj stanova i veće površine upotrebljivog prostora. Država je, kako bi zadovoljila povećanu potrebu izgradnjom

objekata, osnivala građevinska preduzeća, među kojima se posebno isticalo preduzeće *Komgrap*, koje je i izvodilo radove na nekim od najznačajnijih radova posleratnog perioda. Ono što takođe karakteriše arhitekturu ovog razdoblja jeste potvrđena prisustnost socijalističkog realizma, kao stila koji je uticao na oblikovanje mnogih javnih zdanja, a koji je načelno bio u direktnoj vezi sa idejama i postulatima vladajućeg komunizma i socijalizma.

U poslednjoj hronološkoj i tematskoj celini izložbe izdvojeno je preko stotinu eksponata, uključujući i film *Kako sam rastao* (1967), koji svedoče o obnovi i izgradnji posleratnog Beograda. Idejni fokus i ovoga puta je stavljen na ključne primere kao reprezentе aktuelnih dešavanja na arhitektonskoj sceni. Naročita pažnja posvećena je izgradnji Novog Beograda i osvajanju novih prostora (sl. 8).

Velike površine leve obale Save omogućile su podizanje stambenih kompleksa, ali i važnih administrativnih zgrada, kulturnih, sportskih i ugostiteljskih objekata.

Brižljivo pripremana i veoma vešto izvedena, izložba *Stvaranje modernog Beograda. Od 1815. do 1964. godine* predstavljala veoma važan i neophodan korak za buduća promišljanja i istraživanja istorije beogradske arhitekture i urbanizma. Nesumnjiv je i značaj koji ona ima u informisanju i edukaciji šire javnosti kao vizuelno upečatljiv i jasan način prezentovanja, koji neopterećen sa previše tekstualnih informacija, duže ostaje zabeležen u svesti posetilaca. Autorke su uspele da reaktuelizuju ključna pitanja i fenomene razvoja prestonice, ističući tom prilikom značaj i neophodnost očuvanja kulturno-istorijskog nasleđa, njegove dalje afirmacije i valorizacije.

SPISAK DIPLOMIRANIH STUDENATA SVIH NIVOVA OD JANUARA DO DECEMBRA 2019.

OSNOVNE STUDIJE - ZAVRŠNI RADOVI:

Aleksandra Stošić, tema: Žerikoovi portreti umobolnih

Nikola Đurica, tema: Problemi izložbene prezentacije nematerijalne kulturne baštine

Teodora Jovanović, tema: Zidno slikarstvo rimskih grobnica iz Viminacijuma

Marko Marušić, tema: Umetnost i carska ideologija: forumi Julija Cezara i Oktavijana Avgusta

Ivana Ostojić, tema: Idejne osnove tematskog programa živopisa oltarskog prostora crkve Svetog Dimitrija u Markovom manastiru

Teodora Anđelković, tema: Priprata Ravanice i njeno srednjovekovno slikarstvo

Tijana Duka, tema: Arhitektura Zapadne kapije Beograda Mihajla Mitrovića

Jana Milosavljević, tema: Aleksandar Stjepanović

Bojana Rakonjac, tema: Prikazi nebeskih tijela i znakova zodijaka u srpskom zidnom slikarstvu u doba vladavine kralja/cara Dušana (1331-1355)

Jovana Milovanović, tema: Ciklus Hristovih čuda i parabola u manastiru Resava

Aleksandra Petković, tema: Posleratna umetnost Ivana Tabakovića: 1954- 1977

Iris Bulić, tema: „Mrtva priroda sa srebrnim peharom“ Ferdinanda Georga Valdmilera kao primer „cvetnog slikarstva“ bidermajera

Jefimnija Đokić, tema: Eskapizam i „Zlatne stepenice“ Edvarda Birni- Džouns

Sofija Dimitrijević, tema: Problem porekla i prirode umetnosti u umetničkom i teorijskom radu Džozefa Košuta od 1965. do 1969. godine

Marija Jovičić, tema: Ikonostas crkve Svetog Prokopija u Prokuplju

Marija Todosić, tema: Profesorska kolonija u Beogradu kao kulturno dobro

Stefan Ralević, tema: Arbitrarnost u konstruisanju značenja na primeru fotografija iz projekta „Dokazi“ (1977)

Sanja Obrovac, tema: Komercijalizacija ukusa i umetnost Salona: Velika Iza Vlaha Bukovca

Emilija Ćirić, tema: Nacionalni tok arhitekture secesije u Beogradu

Jelena Nenadović, tema: Pančevačka većnica Kazimira Ostrogovića

Milica Jovanović, tema: Muzej Jugoslavije između istorije i nasleđa

Marija Stanišić, tema: Odnos nove muzeologije i konceptualne umetnosti u kritici muzejske slike sveta

Maša Čanak, tema: Ikonostas crkve Svetog Arhangela Gavrila u Zemunu

Marija Živković, tema: Ikonostas crkve Svetih Besrebrebrenika Kozme i Damjana u Zemunu

OSNOVNE STUDIJE- DIPLOMSKI RADOVI:

Dragana Ljubenović, tema: Slika „Doručak na travi“ Save Šumanovića

Aida Ćorović, tema: Kulturna baština i upravljanje rizicima od katastrofe u Srbiji

ZAVRŠNI MASTER RADOVI:

Jelena Jovanović, tema: Osnivanje Muzeja naivne i marginalne umetnosti u Jagodini

Dušica Nikolić, tema: Edukativna uloga muzeja u obrazovanju dece

Valentina Miličević, tema: Granice Viktorijanskog morala: Predstava „posrnule žene“ u slikarstvu Džona Vilijema Voterhausa

Dunja Andrić, tema: Arhitekta Jovan Ilkić (1857- 1917)

Valentina Stanojević, tema: Rad arhitekta Viktora Lukomskog u Kraljevini SHS/ Jugoslaviji

Jelena Gačić, tema: Posleratna arhitektura u Kruševcu (1945- 2000)

Tamara Kucor, tema: Vizuelizacija kulta i mesta sećanja kraljice Elizabete u Subotici

Marija Narandžić, tema: Kasnorimski portreti carica i matrona: uloga nakita u kreiranju identiteta

Ivana Nedeljković, tema: Iluminirani zbornik Beseda Isaka Sirina iz Muzeja SPC

Tamara Jeličić, tema: Kult i ikonografija Svetog Jakova Persijanca u Vizantiji i srednjovekovnoj Srbiji

Jovana Petrović, tema: Ideologija baštinjenja: od autoritarizma do egalitarizma

Isidora Banjac, tema: Baština Narodnooslobodilačke borbe u Prijedoru- od željenog do prežaljenog nasleđa

Milena Mazarak, tema: Venecijansko boznobarokno slikarstvo i oltarska slika Antonija Arigonija u Kotoru

Ana Kršljanin, tema. Knjiga kao muzejski predmet: modeli zaštite, istraživanja i prezentovanja

DOKTORSKI RADOVI:

Irina Tomić, tema: Umetnost u okupiranoj Srbiji 1941-1945.

Danijela Tešić- Radovanović, tema: Predstave svetlosti. Simbolika ukrasa ranohrišćanskih svetiljki sa prostora centralnog Balkana (IV- VIII vek)

Aleksandra Jevtović, tema: Arhitekta Aleksandar Đokić (1936- 2002.)

Andrijana Golac, tema: Zidno slikarstvo crkve Preobraženja Hristovog u manastiru Zrze

Ivan Marković, tema: Arhitektura ugaonih građevina u Beogradu (1865- 2010.)

Sladana Žunjić, tema: Arhitektura u Crnoj Gori 1918- 1941.

Jakov Đorđević, tema: Predstave umirućeg, mrtvog i vaskrslog tela u vizantijskoj umetnosti od dvanaestog do petnaestog veka

Danijela Milošević, Arhitekta Petar J. Popović (1873- 1945)

Biljana Mišić, tema: Srednjoevropski uticaji na beogradsku arhitekturu 1919- 1941.

Nikola Piperski, Sakralna topografija i vizuelna kultura na prostoru Kaločko- bačke nadbiskupije od 1000. godine do Mohačke bitke

UPUTSTVO ZA PRIPREMU RADOVA

Redakcija odeljenskog časopisa istoričara umetnosti odlučila je da kvalitetom doprinese potpunijem uključivanju u tokove razmene naučnih informacija primenom *Akta o uređivanju naučnih časopisa*¹ kojim se posebno određuje opremanje časopisa. Stoga, stručno-naučne, teorijske i kritičke radove je neophodno predati Redakciji u skladu sa propisanim standardima. Svaki tekst bi trebalo da sadrži:

1. Dužina rukopisa: na osnivačkom sastanku Redakcije dogovoreno je da neće biti ograničenja broja strana budući da će časopis biti u elektronskom formatu (pdf dostupan na sajtu Filozofskog fakulteta u Beogradu)

2. Format: font: Times New Roman, veličina fonta: 12, razmak između redova: Before 0, After: 0, Line spacing: 1.5, Alignment: Justified.

3. Paragrafi: format: Normal, prvi red: uvučen automatski (Col 1), ostatak teksta: Justified

4. Ime autora: Navode se ime(na) autora i prezime(na) autora.

5. Naslov rada: font: Times New Roman, 12, bold, center, velikim slovima.

6. Naziv ustanove autora (afilijacija): Nakon imena i prezimena navodi se naziv ustanove u kojoj je autor student (ili je zaposlen). Navodi se ukupna institucionalna hijerarhija, kao npr:

*Đorđe JOVANOVIĆ
student doktorskih studija
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za istoriju umetnosti*

7. Kontakt podaci: Elektronsku adresu autor stavlja u napomenu pri dnu prve stranice teksta, koja je zvezdicom vezana za prezime autora. Ako je autora više, daju se adrese svih autora. Ukoliko je autor istraživač pri projektima Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS, u posebnoj napomeni koja je dvema zvezdicama vezana za naslov rada navode se naziv i šifra projekta.

8. Jezik rada i pismo: Jezik rada može biti srpski ili preveden na neki svetski jezik. Radovi se pišu latinicom.

9. Apstrakt: Apstrakt sadrži cilj istraživanja, metodologiju, ostvarene rezultate i zaključak. Apstrakt sadrži do 100 reči, stoji između zaglavlja (naslov, imena autora i dr.) i ključnih reči, nakon kojih sledi tekst rada. Apstrakt je na srpskom tj. na jeziku na kome je napisan rad. Apstrakt se piše ispod naslova rada, bez oznake apstrakt. Format: Normal, prvi red automatski uvučen automatski (Col 1), font: Times New Roman, 11.

10. Ključne reči: Broj ključnih reči ne može biti veći od 7; pišu se na jeziku na kojem je rad napisan, sa oznakom Ključne reči. Format: Normal, prvi red: uvučen automatski (Col 1) Font: Times New Roman, 11.

11. Citiranje: Način citiranja je konzistentan od početka do kraja teksta, a koristi se Harvard referentni sistem:

Bošković 1978: 47-51.

Prilikom citiranja koriste se *footnotes*, a ne *endnotes*.

Kod dva autora stavlja se zapeta između prezimena, a ne crtica, npr. Korać, Šuput, a ne Korać–Šuput.

Kod složenih prezimena koristi se kratka crtica, a ne minus Miljković-Pepeke, Tatić-Đurić.

12. U napomenama se upotrebljavaju

opšte skraćenice: v. (vidi), up. (uporedi); isto; nav. mesto (navedeno mesto); nav. delo (navedeno delo); isti/ista; ur. (urednik), prir. (priređivač), prev. (prevodilac), Anon. (Anonim).

Nakon broja strane (ispred kojeg se ne koristi skraćenica str./pp.) navode se skraćenice: nap. (napomena), kat. br. (broj kataloške jedinice); sl. (slika), T. (tabla).

*Ukoliko je osnovni tekst pisan na stranom jeziku, koristiti latinske skraćenice:

v- v.; up. – cf.; isto – ibid.; nav.mesto – loc. cit.; nav.delo – op. cit.; isti/ista – idem/eadem; i dr. – et al.; ur./prir. – ed. (eds); prev. – trans.; anon. – Anon.; nap. – not.; kat.br.. – cat. n.; sl. – sq.; npr. – e.g.; tj. – i.e; itd. – et c.

13. Lista referenci:

Citirana literature obuhvata bibliografske izvore (članke, monografske publikacije i sl.). Literatura se navodi na kraju rada, pre rezimea sa oznakom: LITERATURA

Reference se navode abecednim redosledom. Ukoliko se više bibliografskih jedinica odnose na istog autora, one se navode hronološki. Reference se ne prevode na jezik rada.

Font: Times New Roman, 12.

a) knjiga:

Đurić 1975: V. J. Đurić, *Vizantijske freske u Jugoslaviji*, Beograd: Jugoslavija.

Dagron 2001: T. Dagron, *Car i prvosveštenik*, Beograd: CLIO.

b) za članak:

Đurić (1960): V. J. Đurić, *Solunsko poreklo resavskog živopisa*, Zbornik radova Vizantološkog instituta 6 (1960) 119-124.

Broj ili tom časopisa se uvek piše arapskim, a ne rimskim brojem, bez obzira na original. Pri tome se nikada ne piše reč T., Bd, Vol, Tom i sl, nego se samo navodi broj toma. Isto važi i za knjige koje imaju više tomova.

Kod časopisa se godina i mesto izdanja uvek stavljaju u zagradu, s tim što se mesto izdanja navodi samo

za lokalne, slabo poznate časopise, ukoliko se mesto izdanja ne vidi iz samog naziva časopisa:

npr. Zograf 37 (2013)

Naša prošlost 11 (Kraljevo 2012), ali Novopazarski zbornik 3 (1969), a ne Novopazarski zbornik 3 (Novi Pazar 1969)

Kod citiranja časopisa **ne stavlja** se zapeta posle godine izdanja Zograf 37 (2013) 15, a ne Zograf 37 (2013), 15.

Zagrada se kod mesta i godine izdanja knjiga i zbornika nikada ne stavlja.

b) za prilog u zborniku:

Đurić (1972): V. J. Đurić, La peinture murale de Resava. Les origines et sa place dans la peinture byzantine, *Actes du congres l'Ecole de la Morava et son temps, Symposium de Resava, 1968*, Belgrade, 277-291.

e) Citiranje dokumenata preuzetih sa internet – publikacija dostupa on-line:

Prezime, ime autora. *Naslov knjige /Naslov teksta/ Naslov časopisa*. Ime baze podataka. Datum preuzimaja.

14. Rezime:

Rezime rada nije podudaran sa apstraktom. Rezime je prošireni apstrakt, obima od 150 do 250 reči. Rezime se piše na drugom jeziku u odnosu na rad. Ako je jezik rada srpski, onda je rezime na jednom od svetskih jezika. Ako je rad na nekom stranom jeziku, rezime je obavezno na srpskom.

Naslov rezimea je velikim slovima. Rezime se piše na kraju teksta, nakon odeljka LITERATURA.

Font: Times New Roman, 10.

15.

Kod navodjenja citiranih stranica uvek izmedju cifara ide duga crta, tj. minus – (jednostavno se kuca time što se desno drži pritisnut Alt, a levo se istovremeno na brojčanoj tastaturi ukuca 0150, s tim da Num lock mora da bude uključen kako bi brojčana tastatura bila aktivna), a nikada ne kratka crta za rastavljanje reči. Minus, a ne kratka crta, koristi se i u slučaju ako je knjiga izdata u dva grada Paris–London, ili ako se govori o nekom periodu koji traje izmedju više vekova, npr. X–XI vek.

Vek se uvek navodi na srpskom jeziku rimskim brojevima, a ne arapskim, a u tekstovima na engleskom slovima, a ne ciframa, npr. eleventh a ne 11th itd.

16. U tekstovima na engleskom i francuskom sve **nelatinične reference se transliterišu** i to prema pravilima Kongresne biblioteke u Vašingtonu <http://www.loc.gov/catdir/cpsd/roman.html>.

Ukoliko se navodi publikacija na grčkom jeziku: naslov teksta ostaje na grčkom, a sve ostalo, ime i prezime autora, mesto izdanja itd, se transliteriše. Naslovi se pri tome ni u kom slučaju ne prevode na jezik teksta članka, engleski, francuski, nemački, italijanski, niti se navode u zagradi pored originalnog naslova.

Kod citiranja engleskih naslova koristi se tzv. *Sentence case capitalization*, u skladu s novim pravilima Kongresne biblioteke, što znači da se velikim slovima piše samo ono što se tako piše u običnoj rečenici, bez obzira na to kako je naslov napisan u samoj knjizi koja se citira.

17. Neophodno je kontrolisanje tačnosti svake citirane reference. Pri tome za knjige koristiti katalog Harvardske biblioteke:

http://lms01.harvard.edu/F/K4AGRTTU2H9NND6IDMEQAC8UMHT898Q88P7Y1U9881BLF79XP4-58950?func=find-b-0&local_base=pub

Ukoliko nekim slučajem knjige nema u toj biblioteci, koristiti katalog Nacionalne biblioteke Srbije u kojoj je citirana knjiga ili časopis objavljenja.

Za srpske knjige i članke koristiti cobiss; isto i za makedonske i bugarske, ali njihov cobiss: <http://www.vbs.rs/scripts/cobiss?ukaz=getid&lan=sc>

18. Lista grafičkih priloga (spisak ilustracija / legende)

Spisak grafičkih priloga predaje se kao poseban Word document koji sadrži:

a) kataloške podatke za svako reprodukovano umetničko delo: autor, naziv dela, vreme nastanka, tehnika, mesto (gde se delo nalazi: crkva, galerija, muzej, privatna zbirka itd),

b) podatke o poreklu ilustracija: izvor ili literatura iz koje su preuzete (samo uz odobrenje autora kataloga-knjige iz koje se ilustracija preuzima)

19. Grafički prilozi (reprodukcije dela/ ilustracije, fotografije)

Grafički prilozi predaju se kao poseban deo rada (ne u tekstu).

Skenirane grafičke priloge treba predati u TIFF formatu u rezoluciji 600dpi.

Digitalne fotografije predavati u TIFF, JPG ili RAW formatu u minimalnoj rezoluciji od 4Mpx.

Numerička oznaka priloga koje autor šalje u mejlu: 01, 02...

Numerička oznaka svakog pojedinačnog grafičkog priloga u tekstu: Sl.1; Sl.2..(ako je na stranom jeziku: Fig.1; Fig.2)

Redakcija časopisa ARTUM zadržava pravo da od autora traži da ilustrativne priloge neodgovarajućeg kvaliteta zameni odgovarajućim.

20. Imena stranog porekla (nazivi trgova, gradova, imena i prezimena, umetnička dela, itd.), sva vlastita imena čije poreklo dolazi iz drugog jezika potrebno je transkribovati pravilno, i odmah potom u zagradi napisati original imena (kada se to ime u tekstu pominje prvi put). Svaki sledeći pomen istog imena u tekstu transkribuje se.

Npr. Oskar Kokoška (Oskar Kokoschka), Santa Marija del Fjore (Santa Maria del Fiore), Gernika (Guernica), itd.

S poštovanjem,
Osnivači-saradnici odeljenskog časopisa istoričara umetnosti *Artum*

¹Akt o uređivanju časopisa: <http://www.mpn.gov.rs/nauka/razvoj-naucnih-kadrova/53-kategorizacija-casopisa/715-akt-o-uredjivanju-naucnih-casopisa>

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

The editorial board Art History Department journal decided to contribute the quality of fuller inclusion in the mainstream of scientific information exchange application of the Act on the regulation of scientific journals which specifically defines editing journals. Therefore, professional and scientific, theoretical and critical work is necessary to hand over editorial staff in accordance with the prescribed standards.

Each text should contain:

1. Length of the manuscript: On the founding meeting of the Editorial Board, it was agreed that there will be no restrictions on the number of pages since the journal will be in online form (PDF available on the website of the Faculty of Philosophy in Belgrade).

2. Format:

Font: Times New Roman;
Font size: 12;
Line spacing: Before: 0, After: 0;
Line spacing: 1.5;
Alignment: Justified;

3. Paragraph:

Format: Normal;
First row: retracted automatically (Col 1);
The rest of the text: Justified;

4. The author's name: State the name and the last name of the author(s).

5. Title of work:

Font needs to be Times New Roman, size 12, bolded, centered, and with capital letters.

6. Institution of the author (affiliation):

After stating the first and last names next follows the name of the institution where the author is a student (or employee). Hierarchy of the institution needs to be stated (e.g.):

*Đorđe JOVANOVIĆ
PHD student
University of Belgrade
Faculty of Philosophy
Art History Department*

7. Contact Information: Electronic address (e-mail) of the author is placed at the bottom of the first page of text, which has an asterisk attached to the name of the author (footnote). If more authors, the addresses of all authors must be stated. If the author is a researcher in the projects of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia, place two asterisks attached to the title of the paper that is tied to the name and code of project.

8. Language and alphabet: Language used in the paper can be translated into Serbian or one of the major world languages. The articles are written in Latin alphabet.

9. Abstract: Abstract contains the aim of the research, the methodology, achieved results and conclusion. Abstract can contain up to 100 words, standing between the header (title, author name, etc.) and keywords, after which the text follows. Abstract is in same language as the written paper.

The abstract is written below the title, without labeling it 'Abstract'.

Format: Normal, first row is retracted automatically (Col 1),
Font: New Roman; size 11.

10. Keywords: Number of keywords cannot be greater than seven and they should be written in the same language as the paper, labeled as 'Keywords'.

Format: Normal,
First row: retracted automatically (Col 1)
Font: Times New Roman; size 11.

11. Quoting: Cites are consistent from the beginning to the end of the text, using Harvard reference system:

Bošković 1978: 47-51.

When quoting use footnotes, not endnotes.

In case of two or more authors, place a comma between the last name, not a dash, for example:

Korać, Šuput, not Korać– Šuput.

In complex surnames use a short dash, not a minus
Miljković-Pepik, Tatic-Djuric.

12. Use general abbreviations in the notes.

13. List of references: Cited literature includes bibliographic resources (articles, monographs, etc.). References are given at the end of the work, before summary with the title: LITERATURE

References are listed in alphabetical order. If multiple bibliographic items relate to the same author, they are listed chronologically. References are not translated into the language of the article.

Font: Times New Roman, size 12.

a) Book:

Đurić 1975: V. J. Đurić, *Vizantijske freske u Jugoslaviji*, Beograd: Jugoslavija.
Dagron 2001: T. Dagron, *Car i prvosveštenik*, Beograd: CLIO.

b) For the article:

Đurić (1960): V. J. Đurić, *Solunsko poreklo resavskog živopisa*, Zbornik radova Vizantološkog instituta 6 (1960) 119-124.

The number of the journal is being written in Arabic rather than Roman numerals, regardless of the original. In doing so, terms T., Bd, Vol, Tom, etc. should not be used, but only specify the number of volumes. The same applies for books that have multiple volumes.

When referring to a journal, publishing year and place, always put in brackets, provided that the place of publication lists only for local, little-known newspapers, if the city is not apparent from the name of the magazine, for example:

Zograf 37 (2013)

Our past 11 (Kraljevo 2012), or Novopazarski code 3 (1969), not Novopazarski code 3 (Novi Pazar 1969)

When quoting the magazine do not put a comma after the year of publication.

Zograf 37 (2013) 15, not Zograf 37 (2013), 15.

Never place brackets for the place and year of publishing of books and conference proceedings.

c) An article in Conference Proceedings:

Đurić (1972): V. J. Đurić, La peinture murale de Resava. Les origines et sa place dans la peinture byzantine, *Actes du congrès l'Ecole de la Morava et son temps, Symposium de Resava, 1968*, Belgrade, 277-291.

d) Citing documents downloaded from the internet – publications available on-line:

Surname, name of the author. *Book Title / Title Text / Title magazines*. The database name. Download date.

14. Summary: Summary is not compatible with the abstract. Summary is an extended abstract, from 150 to 250 words. The summary should be written in language other than the one in which the article was

written. If the article is in Serbian language, then the summary should be in one of the world's languages. If the article is written in a foreign language, the summary is required to be in Serbian.

Title: capital letters.

The summary is written at the end of the article, after the References section.

Font: Times New Roman; 10.

15. When citing a page always place a long line between numbers, minus "–" and never short line hyphenation. Minus, not a short line, is also used in the case if the book is published in two cities, Paris–London, or if referencing a period that lasted between several centuries, for example: X–XI century.

Centuries are always written with Roman numerals rather than Arabic in Serbian language, and in English with letters rather than numbers, for example. Eleventh, not 11th, etc.

16. If the articles are written in English or French, all references to non-Latin are transliterated according to the rules of the Library of Congress in Washington. <http://www.loc.gov/catdir/cpsd/roman.html>

If there are publications in Greek: the title of the text remains in Greek, and everything else, the name and surname, place of publication, etc., are transliterated. The titles in general are not translated into the language of the article (English, French, German, Italian) nor they are given in parentheses next to the original title. When quoting the English title the so-called 'Sentence case capitalization' is used, according to the new rules of the Library of Congress, which means the capitals are written regularly, regardless of how the title is written in the book that is cited.

17. It is necessary to control the accuracy of each of the cited references. Use the Harvard library catalog:

http://lms01.harvard.edu/F/K4AGRTTU2H9NND6IDMEQAC8UMHT898Q88P7Y1U9881BLF79XP4-58950?func=find-b-0&local_base=pub

If by any chance there are no books in the library, use the catalog of the National Library of Serbia where the cited book or newspaper are published. For Serbian books and articles use Cobiss; the same for the Macedonian and Bulgarian, only their Cobiss: <http://www.vbs.rs/scripts/cobiss?ukaz=getid&lani=sc>

18. List of illustrations

List of graphic attachments is submitted as a separate Word document containing:

a) the catalog data for each artwork: author, title of work, time of occurrence, the technique, the city (where the artwork is located: the church, gallery, museum, private collection, etc.)

b) information on the origin of illustration: the source or the catalog/book it was used from (only with the permission of the author of the catalog/book from which the illustration is procured)

19. Illustrations (reproductions of works / illustrations, photos)

Graphic attachments should be submitted as a separate part of the work (not below in the text).

The scanned illustrations should be submitted in TIFF format at a resolution of 600dpi.

Digital photos should be submitted in TIFF, JPG or RAW format at a minimum resolution of 4Mpx.

The numeric order is send by the author in an email: 01, 02 ...

Numerical designation of each graphic attachment should be referenced in the article: Figure 1; Fig.2 ..

Editorial Board of ARTUM reserves the right to annex illustrations of poor quality and substitute them with the appropriate ones.

With respect,

Editorial board of Artum

AR+
UM